

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Význam a symbolika mečů a kopí v raném
středověku v Čechách**

Anežka Hlavenková

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra archeologie

Studijní program Archeologie

Studijní obor Archeologie

Bakalářská práce

**Význam a symbolika mečů a kopí v raném
středověku v Čechách**

Anežka Hlavenková

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. Martin Gojda, CSc., DSc.

Katedra archeologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Konzultant:

PhDr. Michal Lutovský

Ústav archeologické památkové péče středních Čech

Plzeň 2020

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2005

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Prof. PhDr. Martinu Gojdovi, CSc., DSc. za cenné rady, korekci a doporučení. Dále také děkuji konzultantovi PhDr. Michalu Lutovskému za trpělivost a doporučenou literaturu, vyučujícímu předmětu Archeologický seminář Mgr. et Mgr. Michalu Preuszovi, Ph.D., Mgr. Luboši Chroustovskému, Ph.D., Ing. Vojtěchu Hlavenkovi za rady a cennou kritiku, Mgr. Jiřímu Koštovi a Ing. Pavlu Hlavenkovi za ochotu a poskytnuté materiály.

Obsah

1 Úvod	1
2 Kulturně historický kontext.....	3
2.1 Raný středověk v Čechách	3
2.2 Náboženství	4
2.2.1 Pohanství	5
2.2.2 Křesťanství	5
2.3 Pohřbívání	6
2.4 Vojenství	8
2.4.1 období do 9. století	8
2.4.2 období 9. – 12. století.....	9
2.5 Ostatní etnika.....	11
2.5.1 Avaři.....	11
2.5.2 Germáni	11
2.6 Shrnutí.....	12
3 Meče	12
3.1 Středověký meč – studie.....	13
3.2 Meč v raném středověku	13
4 Kopí (a oštěp).....	15
4.1 Středověké kopí – studie	16
4.2 Kopí v raném středověku.....	18
5 Metoda	19
5.1 Archeologické prameny	19
5.1.1 Vyhodnocení archeologických pramenů	22
5.2 Písemné prameny	26
5.3 Ikonografické prameny	27
5.4 Význam a symbolika – celkové zhodnocení pramenů.....	28
6 Závěr	33
7 Seznam použité a citované literatury	34
8 Resumé.....	44

9 Přílohy	45
9.1 Mapky	46
9.2 Grafy.....	48
9.3 Tabulky	52
9.4 Obrázky	53
9.5 Seznam lokalit	73

1 Úvod

Zbraně, jejich význam, symbolika a celkově otázka válečnictví je velmi atraktivní téma, kterému však na území Čech nebyla pro raný středověk alespoň v archeologické sféře věnována přílišná pozornost, vyjma mečů a snad i seker. A byly to právě meče a jejich obecně známý význam, kvůli nimž jsem zvolila toto téma. Meč, nejvýznamnější zbraň středověku, je často popisován jako symbol společenských elit a mě zaujala skutečnost, že na výmalbě znojenské rotundy, kde je zobrazeno devatenáct českých knížat, ani jediný z nich neměl meč, a to patrně ani u pasu, zato však měli kopí s praporcem a štít. Nejedná se o ojedinělý případ v raně středověké ikonografii a již dříve tato skutečnost vzbudila pozornost badatelů. Proto jsem se rozhodla zabývat se hlubším pochopením a také srovnáním významu a symboliky těchto dvou zbraní a mimo jiné zde narážím i na otázku, zdali si kopí zaslouží větší pozornost archeologické komunity.

Cílem této práce je analýza českých archeologických nálezů kopí a mečů v raném středověku, za účelem poznání jejich významu a symboliky. Pozorovány jsou zde zejména nálezové okolnosti a výzdobné prvky těchto artefaktů. Vycházím při tom pouze z publikovaného materiálu pocházejícím zejména z území Čech, nicméně odkazují se zčásti i na materiál moravský.

Významem v tomto kontextu se v podstatě rozumí jaké místo tyto zbraně zastávaly v tehdejší společnosti, tedy nastolené otázky jsou: kdo mohl vlastnit tyto zbraně, jaký byl jejich účel, či jaké jiné speciální okolnosti mohly mít. Symbolika zde popisuje hlubší stránku pozorovaného artefaktu, která odkazuje na vyšší, duchovní principy.

V této otázce se však nelze spolehnout pouze na samotné archeologické prameny, jelikož jejich výpovědní hodnota je značně omezená jak rozsahem dosavadních výzkumů a mírou jejich zveřejnění, tak i celkovou zachovalostí těchto předmětů. V potaz je důležité brát i praktiky tehdejší kultury, tedy zdali například byli pohřbíváni všichni mrtví,

nebo zdali byly zbraně dědičné atd. Z tohoto důvodu zde budou posuzovány v jisté míře i písemné a ikonografické prameny, jejichž výpověď bude v poslední kapitole srovnána se závěry získané analýzou archeologických pramenů.

2 Kulturně historický kontext

V této kapitole blíže představím kulturně historické souvislosti, které je třeba brát v potaz při posuzování symboliky a významu mečů a kopí na našem území v raném středověku. Pozornost bude věnována především historické souvislosti se zaměřením na vznik států a válečných tažení, problematika náboženství, pohřbívání a vojenství. Mimo jiné zde vymezím i oblast a časové rozmezí, ve kterém se budu v této studii pohybovat.

2.1 Raný středověk v Čechách

Počátky raného středověku na našem území jsou spojovány s příchodem slovanského obyvatelstva do Čech. Názory, jakým způsobem a kdy přesně tato expanze probíhala, se mezi badateli liší. Tato práce bude vycházet z chronologie založené na archeologických nálezech¹, jež jsou rozděleny na období časně slovanské, starší dobu hradištní, střední dobu hradištní a mladší dobu hradištní. V absolutních datech se tedy budeme pohybovat v epoše od druhé třetiny 6. století (530-560) až do 12. století (případně až 1250). Toto období přineslo zásadní změny, jež zahrnovaly zejména opuštění staré „rodové společnosti“, postupný vznik státních útvarů, a také přínos nového náboženství – křesťanství.

Vznik prvního útvaru (kmenového svazu) na našem území se klade do let 623/624, kdy kupec Sámó pomohl Slovanům v boji s Avary a za to byl později zvolen jejich králem a dal tak vzniknout tzv. Sámově říši, která se však po jeho smrti rozpadla. Během asi třiceti pěti let jeho vlády došlo i k válečnému střetnutí s franskou říší, s králem Dagobertem, u hradu jménem Wogastisburg (lokace neznámá).

¹ Archeologické nálezy prvních Slovanů jsou reprezentovány převážně kulturou pražského typu, jenž spadá cca do 5. – 6. stol. n. l. (Meřínský 2009, 3; Lutovský 2007, 5)

Teprve od roku 833 vznikala po franckém vzoru nový stabilnější protostátní útvar – Velká Morava. Během existence velkomoravské říše bylo šířeno křesťanství nejdříve zejména z oblasti Bavorska a Frank a později, kvůli snaze vymanění se z franského vlivu, vlivem cyrilometodějské misie roku 863, jež přišla z druhého centra křesťanství v Byzanci. Válečné konflikty byly vedeny zejména s franskou říší a nejspíše roku 906 Velkomoravská říše, pravděpodobně i vlivem vlastní vnitřní krize, podlehla nátlaku maďarských nájezdníků.

V Čechách probíhal vývoj státu pomaleji než na území Moravy. Český stát vznikl nejspíše až v průběhu 10. století, nicméně počátky jeho formování spadají již do 2. poloviny 9. století. V letech 882-894 byly Čechy přímou součástí Velké Moravy. Po odtržení za knížete Svyatopluka se český stát začínal orientovat na východofranskou říši, které byl později placen tributum pacis – daň z míru.

České země během raného středověku vedly několik bojů a zúčastnily se několika válečných tažení. Boleslav I. (935-972) se pokusil o vymanění z platby tributu a zahájil tak čtrnáctiletý boj, který ale nakonec prohrál. Po boku Oty I. se o šest let později roku 955 Čechové zúčastnili války s Maďary a tím konkrétně i bitvy u Lechu. K významným vojenským tažením Přemyslovců patří výboje Boleslava II., dále například Břetislavova výprava do Polska a účast českých vojsk na křížových výpravách.

2.2 Náboženství

Období raného středověku se vyznačovalo významným náboženským přechodem od pohanských tradic ke křesťanství. Tento přerod však nebyl náhlý, a jak dokazují např. zákazy z let 1039 a 1092 (Kosmas; Jan a kol. (ed.) 2011, 91 a 145), staré pohanské tradice přežívaly mezi prostým lidem poměrně dlouhou dobu a jisté prvky pohanství můžeme zaznamenat dokonce i dnes. To je důležité mít na paměti při posuzování symboliky, protože ta se u pohanů a křesťanů bude jistě lišit. Významná je také skutečnost, že nositelem vyšší kultury (tedy písemnictví, malířství

atd.) bylo právě křesťanství (Hošna 1981, 10), které obzvláště v počátcích raného středověku bylo výsadou vyšší vrstvy. Písemné a také ikonografické prameny tak z velké části ukazují pouze jeden úhel pohledu na danou problematiku.

2.2.1 Pohanství

Doklady pohanského kultu se v archeologickém materiálu objevují zřídka. Nejvíce dokladů pochází z prostředí východních Slovanů, jedná se například o různé dřevěné či kamenné idoly (bůžky), tzv. „chlebce“ (keramické bochánkovité předměty s vpichy), slavnostní masky nebo i kultovní objekty, svatyně (Pohansko u Břeclavi, Mikulčice). S pohanstvím se také spojují předměty (například sošky) s motivy koní.

Více se o slovanské víře dozvídáme z písemných pramenů. Ty se zmiňují o obětech ukládaným bohům, svatyních, pohřebních oslavách spojených s hostinou, o věštění pomocí koní i o strachu z vampýrů a úctě ke stromům (Váňa 1983, 83-101; Váňa 1990; Galuška 2004, 52-59; Beranová- Lutovský 2009, 30-32 a 134-138). Mimo jiné jsou zde uvedena i jména a funkce některých bohů, z nichž nejvýznamnějšími byl bůh-otec Svarog (bůh ohně, nebeský kovář), jeho syn Svarožic-Dažbog (bůh Slunce), Veles (bůh stád, obilí a celkově) majetku a konečně v čele slovanského panteonu stál bůh hromu a blesku Perun.

2.2.2 Křesťanství

Křesťanství bylo ideovou základnou nově vznikajícího státu. Pouze pokřtěný panovník mohl být považován za rovnoprávného s dalšími evropskými vládci. Vlivem křesťanství také vzniká nová třída duchovních.

Za první zmínku o křesťanství na území Čech je považována v písemných pramenech doložená událost roku 845, tedy řezenský křest čtrnácti slovanských knížat z Čech. Křest měl ovšem pravděpodobně politický význam, kterým byla snaha zabránit očekávané válce s Ludvíkem Němcem, a proto bylo křesťanství záhy opuštěno (846).

Skutečný počátek křesťanství přinesl až křest Bořivoje pravděpodobně roku 874 (podle Kristiánovy legendy). Obecně lze tedy říci, že na území Čech se jednalo o christianizaci shora, tedy vlivem vládnoucí vrstvy, bylo tudíž nařízením a z písemných pramenů vyplývá, že probíhalo i násilnou cestou (Kristiánova Legenda, Kosmova Kronika; Ludvíkovský (ed.) 1978; Jan a kol. (ed.) 2011; Třeštík 2001, 74-96 a 312-316; Dynda 2017).

V hmotné kultuře se s přijetím křesťanství samozřejmě pojí výstavby kostelů (z počátku rotundy), kostelních hřbitovů (hřbitovy na vysvěcené půdě) a klášterů. K movitým artefaktům odkazující na křesťanství se obecně řadí nálezy křížků, kování knih, výzdobné motivy beránka atd. (Beranová – Lutovský 2009, 261-262).

2.3 Pohřbívání

Pro původní pohanské Slovary byl typický žárový pohřební ritus. Spálené kosti ukládali do keramických nádob či přímo do země v organickém obalu nebo i bez něj. Výbava těchto hrobů bývala velmi chudá, což se přisuzuje jednak rituálním důvodům, ale také zániku předmětů v žáru pohřební hranice. Z české kotliny ovšem pochází takových hrobů jen velmi málo a v mnoha částech Čech dokonce od poloviny 7. až do 9. století hroby úplně postrádáme. Uvažuje se proto i o jiném, archeologicky nepostihnutelném, způsobu pohřbívání. (Lutovský 1996, 23; Beranová – Lutovský 2009, 27-30; Měřínský 2009, 93-116).

Specifickým typem hrobů jsou pohřby pod mohylami, které byly užívány v Čechách od přelomu 7. a 8. století až do přelomu 9. a 10. století. Objevují se ovšem pouze na omezeném území, především jihu, západu a severovýchodu české kotliny. O ostatních oblastech se uvažuje jako o „nemohylových“. Mohylové pohřby jsou spojené převážně s žárovým ritem, později se však objevuje i ritus kostrový.

Žárový způsob pohřbu pokračuje v Čechách zhruba do poloviny 9. století, kdy se čím dál více využívalo pohřbu kostrového, s typickou polohou zesnulého vleže na zádech a s orientací těla západ-východ

(časté odchylky). Zpočátku se vyskytovala pohřebiště nepravidelného uspořádání, od kterého bylo od 10. století postupně opouštěno a přecházelo se, patrně vlivem křesťanství, do uspořádání řadového. Hrobové jámy se navzájem respektovaly a mohly být různým způsobem upravovány například vydřevením, kamenným obložení, či přikrytím. V kostrových hrobech je nalézáno nejvíce milodarů, avšak zvyk vkládání předmětů do hrobů ke sklonku raného středověku mizí a v 11. a 12. století již do hrobů byly vkládány pouze osobní šperky.

Na základě pohřbů lze mimo jiné sledovat společenskou hierarchii, především na základě výbavy jsou některé hroby označovány za knížecí. Jedná se zpravidla o nejbohatší hroby, jež se určují podle kvality, výzdoby a typu výbavy (např. damaskování zbraní, zlacení). Za odznaky vyššího statutu bývají považovány obzvláště meče a ostruhy. Kromě výbavy je možné hroby výše postavených rozpoznávat také podle formy a rozměrů hrobových jam (větší a hlubší) nebo i větší vzdálenosti mezi hroby. Na vyšší postavení mohou odkazovat také dřevěné okované rakve (Lutovský 1997; Beranová-Lutovský 2009, 252-254; Profantová 2014, 67-69).

K nejvýznamnější části pohřbů, tedy duchovní stránce, se bohužel nabízí jen velmi málo dokladů. Jak bylo výše zmíněno (kap. 1.2), z písemných pramenů vyplývá, že významnou součástí pohanských pohřbů byla tzv. tryzna a strava neboli pohřební slavnosti spojené s hostinou. V hrobových nálezech lze rozeznat doklady jak křesťanského náboženství, tak pohanských rituálů. Za hrobové nálezy, odkazující na křesťanství, jsou považovány např. nálezy křížků či třeba vzácný nález stříbrného kalichu, pocházejícího z knížecího hrobu v Kolíně (viz přílohy: Seznam lokalit). Za doklady pohanských zvyklostí jsou poté považovány schránky na potravinové milodary (keramické nádoby, vědérka) a skořápky od vajec. Zajímavými doklady, jež by mohly odkazovat na způsob vnímání smrti tehdejšími lidmi, jsou také tzv. protivampyrické zásahy (Krumphanzlová 1964, 178 - 200). Jedná se o zásahy do pohřbu

zemřelého například zatížením, oddělením některých částí, nicméně tyto jevy mohou mít i jiné vysvětlení (například transformační procesy).

2.4 Vojenství

2.4.1 období do 9. století

Staří Slované, tedy obyvatelstvo na počátcích osidlování našeho území, bývali v písemných pramenech (např. Prokopios z Kaisereie, Pseudo-Maurikios) popisováni jako „zbraněmi chudí“ (Jordanes; Niederle 1925, 512). Odtud také nejspíše vychází dřívější představa o slovanské holubičí povaze. Označení „zbraněmi chudí“ však pravděpodobně pouze naznačuje, že původně nevlastnili „vyspělou“ výstroj a zbraně (např. kovovou zbroj či meče), nikoli, že nebyli válečníky, čemuž nasvědčují již jen samotné dějiny jejich šíření do současných sídelních oblastí a války s Germány, Avary, Byzantinci.

Jejich základní výzbroj byla údajně tvořena dvěma až třemi oštěpy/kopími, štíty a dřevěnými luky s otrávenými šípy (Niederle 1925, 512-513; Měřínský 2009, 53; Rozycki 2017, 121). V českém archeologickém materiálu z období 6. - 7. století rozeznáváme pouze železné hroty šípů (se zpětnými háčky a tulejkou) a například z depotu z Let u Dobřichovic pochází také sekery (Beranová-Lutovský 2009, 43), jež jsou taktéž zmiňované v písemných pramenech (např. Charmoy; Niederle 1925, 513).

Z doby poslední čtvrtiny 7. a 8. století (také nazývané předvelkomoravské období) pochází již více přímých nálezů zbraní. Příkladem mohou být kopí s hráněnou tulejí (Profantová 1998), z hradiště Rubín (6. - 9./10. století) pochází hrot/y oštěpu, 2 hroty šípu s listovitým hrotem a tulejkou, sekera tzv. franciska, ostruhy s háčky i útržky kroužkového brnění (Měřínský 2009, 209-213). Dále do tohoto období bývají zařazovány jako zbraně i další typy seker (zejména se spuštěným ostřím – tzv. širočiny, později také bradatice; Beranová-Lutovský 2009, 163-165; Měřínský 2009, 383-386). Tyto nálezy (vyjma seker) jsou však

problematicky datované do 7., případně 8. - 9. století, kde je nutné zdůraznit, že právě v 8. - 9. století dochází k výrazným změnám společnosti, které se jednoznačně projevují i ve vojenství, a tím i ve skladbě zbraní. Konkrétně například meče se postupně na našem území začínají vyskytovat od konce 8. století a od poloviny 9. století se uvažuje i o místní výrobě mečů na Moravě (Lutovský 2009, 63-64; Košta 2014, 235).

Výše popsané skutečnosti zcela nevylučují možnost ojedinělého výskytu mečů a kovové zbroje mezi Slovany i před rokem 800, jen se mohlo jednat o import, dar či válečnou kořist, na což poukazují například opakované zakazy dovozu zbraní Slovanům (Galuška 2004, 93; Profantová 2011, 71). Někteří badatelé se dokonce domnívají, že součástí výzbroje starých Slovanů mohly být i scramasaxy, jež jsou však podle písemných pramenů typické především pro Germány (DeVries – Smith 2007, 30-32). Mimo jiné mohou být údaje zkreslené vlivem jednostranného pohledu písemných pramenů a omezenou skladbou konkrétních nálezů zbraní v žárových hrobech.

Podle Strategikonu Pseudo-Maurikia (konec 6. až počátek 7. století) byl oblíbeným slovanským způsobem boje útok ze zálohy, preferované z prostředí lesa (Rozycki 2017, 121). Písemné prameny se také příliš nezmiňují o jízdě (absenci jízdních jednotek mohou odporovat nálezy ostruh v archeologickém materiálu), tedy aby získali výhodu (zejména proti Byzantincům) využívali různých lstí, mezi něž patřilo například vzbuzování strachu či záměrné narušování formací.

2.4.2 období 9. – 12. století

V průběhu celého sledovaného období dochází k postupným změnám nejen ve skladbě ozbrojených složek a zbraní, ale i v taktikách boje, kvalitě výzbroje i výstroje i v objemu a typu vyráběných artefaktů bojového rázu na domácí půdě. Velkou roli v tomto ohledu sehrávaly kontakty s okolními zeměmi, zejména s Franskou říší a výrazně ovlivněno

bylo vojenství také účastí našich jednotek na křížových výpravách a vznikem rytířských řádů ve 12. století.

V počátcích státnosti byla hlavní vojenskou složkou tzv. knížecí družina - specializovaná jednotka těžkooděnců s bojovým výcvikem, která byla hlavní oporou moci panovníka. Zpravidla se jednalo o jízdu, jejímiž hlavními zbraněmi byly především meče a kopí (Klučina a kol. 1985, 67-71). Výstroj takového bojovníka pak byla tvořena ochranným oděním, přilbou a štítem. Vedle knížecí družiny stála tzv. hotovost. Tato jednotka byla tvořena lehkými, převážně pěšími, jednotkami z řad svobodného obyvatelstva, pravděpodobně bez specializovaného bojového výcviku. Ve srovnání s knížecí družinou byla jejich výzbroj podstatně chudší a méně kvalitní. Ze zbraní měl velký význam luk, jenž poskytoval výhodu střelby na dlouhou vzdálenost, a tím se omezení v podobě lehké či žádné ochranné výstroje nemuselo výrazně projevovat. Další zbraně hotovosti tvořily převážně kopí, oštěpy, sekery, ale i nože a předpokládá se i výskyt praku (Galuška 2004, 92; Klučina a kol. 1985, 71).

Rozdíly ve kvalitě výzbroje lze sledovat i v archeologickém materiálu. Příkladem jsou již výše zmíněné knížecí hroby, obsahující ze zbraní a výstroje, zejména meče a ostruhy, vedle nichž se objevují hroby třeba jen se sekerou či šipkami (např. sekera s vědérkem a nádobkou z hrobu v Kolajích, okr. Poděbrady; Soudská 1954, 22). Avšak sekerám, obzvláště u západních Slovanů, je také přisuzován zvláštní význam a ve své době mohly být i účinnější zbraní než meč (Klučina a kol. 1985, 49; Choc 1967, 152-153; Galuška 2004, 92-93). Vzácným nálezem je tzv. svatováclavská přilba a kroužková zbroj z pokladu svatovítské katedrály (Beranová-Lutovský 2009, 291-293).

O strategiích, bojích, šarvátkách a celkově o tom jakým způsobem bylo se zbraněmi zacházeno či jakým způsobem byly vnímány, se dozvídáme především z písemných a ikonografických pramenů. V Milevském letopisu (Jan a kol. (ed.) 2012) se autoři zmiňují například i o válečných strojích a ohnivých šípech. Samotný rozbor celého

válečnictví, jež zahrnuje popis jednotlivých bitev, taktik a zacházení s jednotlivými zbraněmi, by jistě vydal na samotnou práci, jak ostatně ukazuje například i publikace P. Choce (1967), jenž se zamýšlí i nad početností vojsk a otázkou jejich financování.

2.5 Ostatní etnika

Kromě slovanského obyvatelstva se na území Čech lze setkat s nálezy odkazujícími i na jiná etnika, zejména se jednalo o Avary a Germány (zejména Franky).

2.5.1 Avaři

Pro Avary byla typická lehká jízda vyzbrojena především reflexními luky s šípy, šavlemi, ale také kopími (Měřínský 2009, 218 a 380). V archeologickém materiálu lze doklady tohoto etnika sledovat zvláště v nálezech litých bronzových kování opasku se zvířecími motivy, dále také rolničky jsou původem nomádkým a v poslední řadě také třmeny. S východními nomády se spojují i rombické hroty šípů s řapem (Beranová – Lutovský 2009, 149-151 a 168).

2.5.2 Germáni

Jestliže jsou u nejstarších Slovanů jisté pochybnosti o tom, zda byl meč nebo jemu podobná zbraň součástí jejich výzbroje, tak u Germánů o tom není pochyb. Již velmi brzy byl meč užíván a to nejen elitou, ale podle Vizigótského Code of Ervig se vlastníkem meče stal každý vstupující do armády – Vizigót i Říman (De-Vries – Smith 2007, 30). Jak bylo výše zmíněno germánskému původu je připisován jednosečný meč či válečný nůž zvaný sax či scramasax, ačkoli oblíbenou zbraní byla i spatha (viz níže). Nálezy saxů či scramasaxů se vzácně nacházejí i v Čechách (Měřínský 2009, 383).

Na našem území se setkáváme především s karolinskými importy a jejich napodobeninami (8. - 10. století). Za ty jsou považovány například kopí s hráněnou tulejí i s křídélky, zdobené soupravy k nošení meče

(trojlaločné nákončí), zdobené přezky a nákončí opasku, páskové ostruhy atd. Často jsou tyto artefakty honosně zdobené. V poslední řadě byly významnými importy samozřejmě meče z porýnských dílen (Profantová 2011).

2.6 Shrnutí

Z výše probrané problematiky je patrné, že raný středověk byl obdobím velkých změn ve společnosti. Především se jedná o postupný vznik raně středověkých států a přijetí nového náboženství, což ovlivňuje i systém symbolů v této době. Je tedy důležité brát ohledy na to, zda prameny odkazují na pohanské či křesťanské praktiky a také jakou popisují vrstvu společnosti. Tyto změny mimo jiné také ovlivňují vojenství a způsob pohřbívání. V hrobové výbavě, která přináší jeden z nejucelenějších obrazů o jedincích a společnosti, lze ovšem zbraně a milodary sledovat na našem území, vlivem změn pohřebního ritu, pouze v poměrně krátké době od poloviny 9. století do asi 11. století. Tyto a další faktory se však liší na území Moravy, a proto by měly tyto dvě části země být posuzovány zvlášť.

3 Meče

Meč je obecně považován za nejvýznamnější zbraň středověku, a to zejména díky jeho symbolické a materiální hodnotě (náročnost výroby), kvůli které si tuto zbraň nemohl dovolit každý. Na rozdíl od luku, sekery i kopí, je meč specializovaná zbraň určená pouze pro boj. Jeho počátky spadají do doby bronzové, kde vzniká prodlužováním čepelí dýk (první nálezy z lokality Arslantepe (3350 př. n. l.; Klimscha 2014, 222).

Díky výraznému vývoji po morfologické stránce je meč významný i pro dataci nálezových celků a mimo jiné propojuje i kultury tehdejší Evropy. Z těchto důvodů se těší výrazné pozornosti mimo jiné i v archeologické komunitě.

Meč se řadí mezi chladné, sečné, případně sečno-bodné zbraně a skládá se z několika částí – hlavice, rukojeti, záštity, trnu (jež propojoval jednotlivé části) a dvousečné čepele, která bývala opatřována střední drážkou (tzv. krevní rýhou).

3.1 Středověký meč – studie

Nejvýznamnější a všeobecně nejužívanější prací pro typologii mečů je studie J. Petersena (1919), jež na základě asi 2000 mečů z Norska rozpoznal, podle morfologie výzdoby jílců, 26 základních typů mečů označených A-Æ doplněných o dalších 20 zvláštních typů a u některých základních forem vymezil ještě další varianty (např. O, T, X a Y).

Na Petersenovu typologii navázalo několik badatelů, kteří se pokoušeli o její zpřesnění i na území mimo Skandinávii. K nejvýznamnějším pracím patří studie H. Arbmana (1937), Bruhn-Hoffmayer (1954), H. Jankuhn (1939), který vymezil nový typ raně karolinského meče – typ Mannheim a R. E. Oakeshott (1960 a 1964). Dále se celkově problematice mečů a jejich typologii věnovali i O. Rygh (1885), R. E. M. Wheeler (1927), A. Nadolski (1954), podle nějž je označován specifický typ meče jako typ Nadolského, A. N. Kirpičnikov (1966) a další. Vedle Petersonovy typologie je aktivně užívaná také významná typologie podle A. Geibiga (1991), který vypracoval zvlášť typologii hlavic, čepelí a jílců.

V současné době se studii mečů věnuje nově vydaná práce J. Hoška - J. Košty - P. Žákovského, jež ve svém prvním díle (2019) obsahuje soupis všech českých mečů a ve druhém díle (sdělení J. Košta) budou syntetizovány veškeré poznatky o středověkých mečích.

3.2 Meč v raném středověku

Základní forma středověkého meče se postupně vyvíjela z dlouhých keltských mečů, jež byly převzaty později i Germány a postupně začaly být užívány i Římany, jako jezdecké zbraně označované jako spatha

(Košta 2014, 234). Tradičně je vývoj raně středověkých mečů dělený na tři fáze – merovejskou (5. – polovina 8. století), karolinskou (polovina 8. – konec 10. století) a románskou (konec 10. – 13. století). K největším změnám konstrukce došlo během fáze karolinské, kdy se přecházelo z důrazu na vizuální stránku na účelovost v boji, a výroba mečů se rozšířila na větší okruh uživatelů.

Ve slovanském prostředí se první nálezy středověkých mečů objevují až závěrem 8. století, spadají tedy do fáze karolinské a románské. Hlavním nalézaným typem na území Čech jsou meče typu X Petersena, které se charakterizují především jednoduchou plnou hlavicí s rovnou podstavou, poměrně dlouhou, přímou hranolovitou záštitou, jež obvykle přesahuje délku 11 cm (Košta – Hošek 2009, 109). Jílce mečů typu X obvykle nebývají zdobené a čepele bývají pouze výjimečně damaskované. Častěji se však objevují nápisy tvořené povrchovým damaskem (Hošek - Košta – Mařík 2012, 77 – 78).

Další výrazné zastoupení mají meče typu Y. Ty se vyznačují jednoduchou hlavicí tvaru oslího hřbetu, kde spodní hrana bývá prohnutá směrem od rukojeti, delší přímou záštitou a obvykle nezdobenou rukojetí. Čepele tohoto typu mečů bývá robustnější (typ 2 a 3 Geibiga) a častěji se u nich lze setkat s damaskováním.

Podle metalurgických analýz byla zjištěna různá kvalita mečů a odlišné způsoby výroby, a to i mezi nálezy na jedné lokalitě (například Mikulčice, Libice nad Cidlinou; Hošek – Košta – Mařík 2012, 79-80; Košta – Hošek 2014, 271-281). Čepele mohly mít železné jádro, k němuž byly přivařovány ocelové břity, či mohlo být i ocelí vyztužováno. Jádro mohlo být i ocelové nebo vytvořené z železných i ocelových prvků. Zvláštní význam je přisuzován technice damaskování, pro kterou je typická kresba, jíž bylo docíleno svářením dvou prutů (ocelového a železného).

Na mečích se lze setkat s tuzovanou výzdobou, ať již na hlavicích, rukojeti či na čepeli. Výzdoba na čepeli může mít podobu jednoduchých křížků, složitých vzorů či nápisů. Výrazné pozornosti se těší meče

s nápisem ULFBERTH, jež označuje jméno mečíře z oblasti Porýní. Jedná se o kvalitní meče, jejichž cena se mohla rovnat ceně malého stáda dobytka (Zápotocký 1965, 224-225).

Záštity a hlavice mečů byly vyráběné ze železa, ale zhotovovány mohly být i z barvených či drahých kovů a známé jsou též exempláře skládané z kovových a organických komponent (např. kovová hlavice s dřevěným vnitřkem). Rukojeť meče byla tvořena organickými látkami, občas doplněných kovem (např. dřevěné střenky omotané kůží a látkou).

Kromě samotných mečů se lze v archeologickém materiálu setkat i s pochvou či se zdobenou opaskovou garniturou, sloužící k přenášení meče. Pochvy bývaly dřevěné a mohly být potaženy kůží či látkou. Kování pochvy, zejména nákončí patří k vzácným archeologickým nálezům, jejich typologií se zabývali např. R. Koch (1986) a S. Karabath (2001). Nákončí bývaly vyráběné z barevných kovů, zejména se lze setkat s exempláři bronzovými.

4 Kopí (a oštěp)

Kopí je považováno po meči za druhou nejvýznamnější zbraň středověku a to díky jeho symbolickému významu, i díky širokému využití v boji. Oproti meči však kopí není primárně bojovou zbraní, ale loveckou. Počátky užívání kopí a oštěpu, jako nejstarších loveckých zbraní, sahají až do období paleolitu (první nálezy z Schöningenu, datované do cca 400 000 př. n. l.; Milks a kol. 2016, 3), historie kopí je tedy podstatně delší, než je tomu u meče.

Z pohledu archeologického výzkumu však kopí na rozdíl od meče nebo i sekery není v Čechách věnována taková pozornost. Příčinou je především přesvědčení, že hroty kopí nejsou příliš chronologicky citlivé a nelze je tudíž využít (vyjma kopí s křídélky a hráněnou tulejí) k přesnějšímu datování celků. Dalším důvodem je pravděpodobně také nejednoznačná rozpoznatelnost kopí od oštěpu (Měřínský 2009, 387).

Naneštěstí rozlišování kopí je tak náročné, že v některých případech nelze jasně rozpoznat ani botku kopí od hrotu.

Obecně je kopí chápáno jako zbraň určená k boji nablízko, zatímco oštěp je určený k vrhu. Kopí se řadí mezi žerďové/dřevcové zbraně (Husár 2014, 8), skládá se tedy z dlouhého dřevěného ratiště/násady, hrotu (čepel a tulej) a případně botky (spodní část sloužící k zaražení do země, či k vyvážení stability). Na dřevěné násadě nemusí nutně být pouze hrot kovový, ale mohl být také kostěný, či mohla být zbraň celodřevěná nebo celokovová. Oštěp je vzhledem podobný kopí, je však zpravidla lehčí a kratší a řadí se mezi zbraně žerďové a vrhací (Měřínský 2009, 387).

Za rozhodující kritéria pro rozlišení kopí od oštěpu jsou nejčastěji považovány rozměry, hmotnost hrotů a další znaky (průměr tulejky, křídélka, řap na nasazení atd.; Ruttkay 1976, 297-298; Měřínský 2009, 387). Lze se však setkat i se starším názorem, že kopí má listovitý hrot s tulejkou, zatímco oštěp kornoutovitý hrot ze železného plechu (Dostál 1966, 72-73). Nelze ovšem vyloučit ani kopí dvojího použití, tedy jako bodné i jako vrhací zbraně.

4.1 Středověké kopí – studie

Jelikož studie, jež se věnují kopím a jejich typologii nejsou všeobecně tak známé, jak je tomu u mečů, budu jim zde věnovat více pozornosti.

Prvotní rozsáhlejší typologie kopí byla vypracována již v roce 1919 badatelem J. Petersenem (1919), jež rozděluje hroty kopí na osm základních typů A-M.

Významná je také monografie badatele Ellehauga (1948), pojednávající o vývoji kopí od doby římské přes středověk až do moderní éry. Rozebrány jsou zde především vlastnosti, konstrukce a zacházení s kopím a oštěpy.

Zájem o typologii kopí vzbudila publikace J. Eisnera (1952, 290-291), který rozlišil kopí podle původu na slovanskou formu (listovité kopí s krátkou tulejkou), západní formu (kopí s dlouhou tulejkou a dlouhým štíhlým listem) a formu nomádkou (úzký list s širokou tulejí).

Kopím a jejich typologii se později věnovali také další práce. Ze starších výzkumů zmíním například pro Polsko studii A. Nadolského (1954), jež rozpoznal devět typů označených I-IX, A. Kirpičnikova (1966) pro evropskou část Sovětského svazu, nebo také významnou rozsáhlou publikaci A. Ruttkaye (1976) o zbraních na Slovensku, kde byly kopí roztříděny, zejména podle tvaru ostří (listů) a způsobu upevnění na osm základních typů. Dále se typologii kopí věnoval i E. Szameit (1987) pro rakouský materiál a významná práce pro norský materiál byla zpracována B. Solberg (1984 a 1991).

Z novějších prací se raně středověkým kopím a oštěpům věnovala zejména studie M. Husára (2014), jež zpracovávala soubor žerďových zbraní z území Karpatské kotliny. Vypracována zde byla podrobná typologie se čtyřmi skupinami (A bodce, B – kopí s plochým listem, C celokovová kopí, D hroty se zpětnými háčky a E nejisté hroty), u kterých se rozlišují další typy, celkem 13 základních typů s případnými dalšími variantami (např. BAa - BAd). Je zde také sepsána typologie patek těchto zbraní (3 typy). Dále se kopím věnoval i G. Csiky (2007 a 2015).

Na Moravě Z. Klanica (2006) rozlišuje nálezy kopí z pohřebišť Nechvalín a Prušáky do tří skupin: kopí dlouhá kolem 40 cm, ve tvaru vrbového listu a s listem deltoidního tvaru.

Na území Čech se souhrnněji věnovala kopím N. Profantová (1998 a 2011), která se zaměřovala na kopí s hráněnou tulejí jako příklady západních importů. Jistý výčet nálezů obsahuje i publikace Z. Měřinského (2009, 387-392) nebo M. Beranové a M. Lutovského (2009).

4.2 Kopí v raném středověku

Na území Čech jsou v raném středověku rozlišovány typy s křídélky, typy s hráněnou tulejí a typy listovitým hrotem a s kruhovým průřezem tuleje. Kopí s hráněnou tulejí a kopí s křídélky jsou považovány za typy západního původu, nicméně nelze vyloučit, že nebyly napodobovány a u některých nálezů se tudíž nejednalo o přímé importy (Profantová 2011, 73). Kopí s osmihrannou tulejí a s křídélky bývají datované do 8. století - 9. století, nicméně tvarově se příliš neliší ani od exemplářů třeba z 10. - 11. století.

Při metalurgických analýzách kvality hrotů bylo zjištěno několik technik, které se podobají výrobě mečů. Jedná se o metodu svářkového damasku (například M. Husár uvádí 7 z 35 kopí typu BA, BAd, fasetované s křídélky, jako damaskované), přivařování ocelových pásů k železnému jádru (polská skládaná kopí) atd. Hroty kopí tedy mohly být různé kvality – železné, nauhličované, svářené i kalené (Pleiner 1962, 169-170). Tvrzení hrotů a břitů listů se dává do souvislosti s rozšiřováním šupinové a kroužkové zbroje, jelikož měkčí typy hrotů nebyly vhodné proti těžké zbroji, nicméně mohly sloužit k lovu (A. Ruttkay 1976, 297-298). Výjimečně se lze setkat u hrotů kopí i s tuzovanou výzdobou (například kopí z Milíčova).

Kromě železných hrotů se vzácně nacházejí i dřevěné násady, nebo jejich pozůstatky uvnitř tuleje. S celodřevěnou formou je nutné počítat především u oštěpů. Jejich hrot mohl být ztvrdován opálením, což je technika známá již z pravěku a doložená je i v písemných pramenech, zejména u Germánů (Husár 2014, 9).

Posledním nalézaným artefaktem souvisejícím s kopím je vzácně se vyskytující botka, která také mohla být zdobena. Významným exemplářem je předmět z hrobu 55 ze Staré Kouřimi, jež je považován za botku kopí či praporce. Je zdoben tuzovanými rostlinnými motivy a vyplněn pískovcem pro udržení stability. Dřevo, získané z vnitřku tuleje bylo určeno jako hlohové (Profantová 2011, 74). M. Husár (2014) rozdělil

patky (botky) kopí na 3 typy – kuželovité, trnovité (se dvěma špičkami, z nichž jedna byla zarážena do ratiště) a kroužkové okutí patek.

5 Metoda

5.1 Archeologické prameny

Základem pro zpracování mého souboru českých mečů a kopí je databáze vytvořená v programu Microsoft Office Access 2007 (viz příložené soubory: Databáze 1 a 2), sestávající z šesti navzájem propojených tabulek relacemi 1:N a 1:1 (propojení tabulek viz Přílohy: Tabulka 1 a 2). Vzhledem k nízkému počtu nálezů byly do databáze zahrnuty nejen samotné hroty kopí, ale i jejich botky a dřevce, dále také byly zahrnuty nákončí pochev mečů a sax z Jindřichova.

První z tabulek nesoucí název LOKALITY, sestává ze všech mnou prozkoumaných lokalit, na kterých bylo nalezeno alespoň jedno kopí, meč či nákončí pochvy meče. Jejimi deskriptory jsou LOKALITA, OKRES, KRAJ, X, Y, KOPÍ/OŠTĚPY, MEČE, KOVÁNÍ POCHVY a HRADIŠTĚ. Tato tabulka konkrétně zachycuje početní zastoupení daných artefaktů na lokalitě (katastru) a jestli se v jejich blízkosti (do cca 8 km od lokality) nacházelo nějaké raně středověké hradiště. Vykřičník u jména označuje, že mám k tomuto hradišti jisté výhrady, které se konkrétně týkají především nejisté datace nebo jeho vzdálenosti od lokality. Souřadnice jsou uváděny v souřadnicovém systému S-JTSK. Vzhledem k nekvalitnímu publikování některých artefaktů, označují souřadnice buď střed katastru, obce či střed konkrétního hradiště. K práci s mapovými zdroji bylo využito portálu ČUZK, konkrétněji zejména digitálního modelu reliéfu 5. generace a hradiště v blízkosti lokalit byly určovány pomocí Encyklopedie hradišť v Čechách (Čtverák a kol. 2003).

Další tabulky KOPÍ, MEČE a KOVÁNÍ POCHEV MEČŮ zachycují výčet nalezených artefaktů příslušného typu. První deskriptor v každé z těchto tabulek popisuje konkrétní artefakt. Každý artefakt z mého souboru má přidělený kód, kde první písmena označují, o jaký druh

artefaktu se jedná, tedy „K“ označuje kopí, „M“ meče a „PM“ kování pochvy (zkratka pochva meče). Zbylá písmena označují lokalitu a číslo artefaktu na této lokalitě (každý kód je uveden v příloženém Seznamu Lokalit). Dalšími deskriptory stejnými pro všechny tři uvedené tabulky jsou TYP ARTEFAKTU (například jestli se jedná o botku, dřevec nebo hrot), LOKALITA a OBRÁZEK Č (obrázky v přílohách). Deskriptor NÁLEZ označuje typ kontextu, v jakém se artefakt našel, tedy hrob, depot či bez kontextu. U kování pochev je uváděn celý kontext tedy i hradiště, sídliště. Tyto tři tabulky byly propojeny relací 1:N s tabulkou LOKALITY, skrze deskriptor LOKALITA relací 1:1 s tabulkou HROBY – ČECHY: NÁLEZY. Pomlčky v těchto a všech následujících tabulkách označují chybějící údaj, a písmeno „x“ u kopí označuje údaj, který není možné u daného artefaktu sledovat.

U mečů a kopí bylo dále sledováno, jestli se nacházely v bezprostřední blízkosti hradiště (cca kolem 1 km) – deskriptor „Hradiště“. Další deskriptory se týkaly rozměrů artefaktů, tedy základní rozměr – délka, a rozměr, jenž může souviset s významem či symbolikou - u mečů délka záštity u kopí délka tuleje. Dále byl popisován typ artefaktu (u mečů typologie podle Petersena, u kopí typ tuleje) a zachycení výzdobných prvků (například tauzie) a zvláštních aplikací (u mečů damasek, u kopí křidélka). U mečů a kopí byl také pro každou tabulku vytvořen jeden jednoduchý dotaz, pro kopí KOPÍ S HRÁNĚNOU TULEJÍ a pro meče MEČE S VÝZDOBOU, kde obojí sleduje okolnosti nálezů těchto artefaktů.

Další tabulka HROBY – ČECHY: NÁLEZY zachycuje, s jakými dalšími artefakty v hrobech se našly meče, kopí a kování pochvy. Zde upozorňuji, že první deskriptor označuje artefakt, nikoli hrob. Pokud se tedy například kopí vyskytlo s mečem, objeví se v tabulce daný kontext dvakrát. Tato tabulka byla spojena relací 1:1 s výše zmíněnými třemi tabulkami přes deskriptor ARTEFAKT a relací 1:N, přes stejný deskriptor s tabulkou následující.

Poslední tabulka HROBY – ČECHY: OKOLNOSTI popisuje okolnosti hrobu, tedy číslo hrobu, jeho polohu v rámci pohřebiště, orientaci, úpravu hrobové jámy, speciální kontext (nějaká specifická okolnost či poznámka, jež si zaslouží pozornost), poloha artefaktu v hrobě a speciální výzdoba či aplikace (aplikace u kopí může být například i hráněná tulej).

Vzhledem k nízkému počtu nálezů a ke kvalitě publikování některých artefaktů, zejména hrobových nálezů jsem vytvořila pro srovnání další menší databázi o třech tabulkách zaměřující se na materiál z vybraných moravských pohřebišť. Jako první byly zvoleny Mikulčice (aglomerace), pro jejich význam jako střediska Velké Moravy a zejména také pro nález neuvěřitelných 17 mečů z hrobových kontextů. Dalším pohřebišťem bylo zvoleno Staré Město „Na Valách“, jako největší velkomoravské pohřebiště, a poslední dvě lokality Nechvalín a Prušánky, u jejichž výběru hrála velkou roli přehledně zpracovaná publikace. První tabulka MORAVA – POHŘEBIŠTĚ sleduje rámcově počet hrobů a kolik se na pohřebišti našlo kopí a mečů. Tato tabulka byla propojena přes ID LOKALITA s tabulkou HROBY – MORAVA: OKOLNOSTI, jež popisuje okolnosti jednotlivých hrobů, podobně jako u tabulky HROBY-ČECHY: OKOLNOSTI. Každý meč a kopí opět obdržel kód skládající se z prvního písmena artefaktu, tak jako u českých nálezů, ze zkratky lokality (M – Mikulčice, SM – Staré Město „Na Valách“, N1 a N2 – Nechvalín 1. a 2. pohřebiště, P1 a P2 – Prušánky 1. a 2. pohřebiště) a za lomítkem je uvedeno číslo artefaktu na lokalitě. Opět platí, že pro každý artefakt jsou informace uváděné zvlášť, i když se nacházely ve stejném hrobě. Vynechané prostory zde označují, že daný údaj nesplňuje sledované prvky (například meč není zdobený nebo hrob nemá žádné výjimečné okolnosti). Poslední je tabulka MEČE A KOPÍ – HROBOVÉ NÁLEZY, která sleduje výskyt dalších artefaktů v hrobě s konkrétním mečem či kopím. Byla propojena přes deskriptor ARTEFAKT relací 1:N s tabulkou HROBY – MORAVA: OKOLNOSTI.

Dále v přílohách přikládám zmíněný Seznam Lokalit, který zpočátku vznikl zejména pro mé vlastní potřeby, abych se lépe mohla orientovat

v materiálu. Seznam jsem upravila do přehlednější podoby a přiložila k práci. Je zde rozepsán každý artefakt, jeho okolnosti (další hrobová výbava atd.) a použitá literatura ke konkrétnímu kontextu (například pokud na lokalitě bylo uvedeno v jedné publikaci několik náhodných nálezů, tak jsou uvedeny jako jeden kontext).

Český materiál (lokality) byly následně vyneseny do celkem do tří mapek, v prostředí GIS, pomocí programu Esri ArcMap 10.3.1. Nakonec bylo vytvořeno několik grafů v programu MS Excel 2007 (přes kontingenční tabulky) zvláště pro český a moravský materiál.

5.1.1 Vyhodnocení archeologických pramenů

V rámci mého průzkumu bylo tedy pro území Čech vyhodnoceno 70 artefaktů z 53 lokalit, z toho 37 kopí, 33 mečů a 10 kování pochvy. Z celkového počtu kopí bylo rozpoznáno 31-33 hrotů, 2-4 botky, jeden dřevец a jedna tulej. Vzhledem k problematickému určení kopí a oštěpů, byly do databáze započteny obě tyto zbraně. Z deseti kování pochev je 8 nákončí a z mečů jeden sax, jeden scramasax a 31 mečů. V publikaci Hoška - J. Košty - P. Žákovského (2019) je pro 9. – 11. století však zmíněno 30 mečů. Do mé databáze mečů nebyly započteny nálezy bez kontextu uložené v muzeích (celkem asi 10 mečů; více viz Hošek – Košta – Žákovský 2019, 275-387) a započítány nebyly ani ze symbolického hlediska dva nejvýznamnější meče – tzv. meč sv. Štěpána, z důvodu jeho pozdního přenesení do Čech a meč sv. Václava, pro jeho vrcholně středověké úpravy (obrázky 32 a 33), nicméně v této práci musí na ně být brán ohled (více o těchto mečích viz Hošek – Košta – Žákovský 2019, 219-222 a 9). Na opak započteny byly meče s označené kódem MDO1, MJ11, MPAR1, MPUP1, MPR1, MPRK1, MPRM1 a MTRU1, které do výše uvedeného počtu v publikaci o mečích pro 9. – 11. století, nebyly zahrnuty, zpravidla kvůli jejich mladší nebo naopak pozdní dataci. Do počtu kopí jsou zahrnuty pouze publikované nálezy. Celkový počet kopí v České republice mi bohužel není známý. V tabulce lokality není

zapsáno kopí z Poberounní, a proto se neobjevuje také v dotazu KOPÍ S HRÁNĚNOU TULEJÍ ani v mapkách.

Z celkového počtu publikovaných kopí bylo vyhodnoceno 11 exemplářů s hráněnou tulejí (21 s okrouhlou tulejí) a 3 měly „křidélka“. Pouze 3 hroty kopí nesly výzdobu, z botek pouze 2 (viz databáze 1: KOPÍ; Grafy 1). Obě zdobené botky byly nalezeny v hrobě a to na hradišti, či v jeho bezprostřední blízkosti, zatímco zdobené hroty všechny spadají mezi nálezy bez kontextu, v jejichž bezprostřední blízkosti nebylo odhaleno žádné hradiště. Zde je však důležité připomenout, že při výpisu výzdoby jsem byla odkázána pouze na publikovaný materiál, a kopí také nebyla podrobována metalurgické analýze v takové míře jako meče.

Z mečů bylo zdobených 7. Až na meč s nápisem VLFBERTH z Litoměřic byly všechny tyto meče nalezeny bez kontextu (tzn., není jistý původ či nebyly z hrobu; viz databáze 1: MEČE; Grafy 1). Na sedmi z mečů, u kterých se většina řadí mezi hrobové nálezy, byl odhalen damasek (ne všechny byly více zdobené).

Jak ukazují grafy č. 2 tak meče se nacházely nejvíce v hrobech a kopí, jako nálezy bez kontextů. Kování pochev mečů se nejčastěji našly bez kontextů. Ve starší literatuře se lze setkat s mnoha názory na to, proč kopí na území ČSSR nebyla vkládaná do hrobů, ať to bylo pro jejich délku, či kvůli pohřbům do rakví nebo dokonce, že kopím byly dříve hroby označovány (Ruttikay 1976, 298; tam další odkazy). Nicméně obecný názor, že kopí nebyla vkládána do hrobů, není úplně opodstatněný, jak tvrdí i A. Ruttikay (tamtéž). Například konkrétně z Moravy pochází asi 80 kopí z hrobových kontextů (Klanica 2006, 40) a z mého vlastního průzkumu je patrné, že kopí byly vkládány i do hrobů s rakvemi (viz databáze 2: HROBY – MORAVA: OKOLNOSTI). Pokud se kopí nevešlo do samotné rakve, zdá se, že mohlo být uloženo do jámy vedle ní. Otázkou ovšem zůstává, proč je tak málo hrobových nálezů kopí z Čech. Zde však roli může hrát více okolností, například míra a kvalita (pro starší výzkumy) průzkumu pohřebišť, ale i dobový kontext vývoje Čech oproti

Moravě a pozdní nástup kostrového pohřbívání. Z hlediska významu je důležité také zmínit, že na rozdíl od kopí nejsou známé meče z depotů (pro kopí dva).

Z hlediska prostorového je zajímavá vysoká koncentrace kopí v okolí hradiště Rubín (viz Mapa 1, tabulka LOKALITY a Grafy 3). Důvod může být samozřejmě způsoben rozsahem výzkumu, či špatnou datací nálezů, nicméně je zajímavé, že právě toto hradiště bývá ztotožňováno s hradem Wogastisburkem (viz kapitola 2.1.). Každopádně hradiště Rubín se řadí k nejstarším na našem území. Další výrazná koncentrace kopí je na katastru Milíčov. Zde však nebylo mnou označeno žádné hradiště, nicméně N. Profantová (2011, 75) zmiňuje, že hraněné kopí z Miličova (i další tohoto typu) může mít souvislost s průběhem obchodní cesty.

Nejvyšší koncentrace mečů je v okolí hlavního sídla rodu Slavníkovců - Libicích nad Cidlinou (4) a dále u hradišť Budeč, Litoměřice a Hradčany (3). Nacházejí se tedy, jak lze předpokládat, zejména v okolí mocenských center, zato kování pochvy mečů byla rozprostřena, zdá se docela náhodně, jednalo se tedy pravděpodobně zejména o ztráty. Důležité je ovšem také poznamenat, že jejich výskyt spadá do mladšího období raného středověku, tedy doby, kdy se postupně přestávaly ukládat milodary do hrobů.

Z mnou vybraných moravských pohřebišť pochází 27 mečů, z toho 15 neslo nějakou výzdobu či aplikaci a 19 kopí, ze kterých zvláštní aplikací nesly jen 3. Zatímco nejvíce nálezů mečů v hrobech se zdá být vázáno na významná centra (Mikulčice a Staré město), tak na počet kopí tato okolnost nemusela mít vysoký vliv (viz databáze 2: MORAVA-POHŘEBIŠTĚ).

Na grafech Grafy 4 je vidět, se kterými dalšími artefakty se kopí a meče vyskytly v hrobech. Společně s meči se v Čechách z dalších artefaktů našlo nejvíce obalů na potravinové milodary (keramika, vědérka) a ostruhy s kopími se našly nejvíce nůž a ostruhy. Na vybraných moravských pohřebišťích se meče nejvíce vyskytly s nožem a

ostruhami a kopí s nožem, ostruhami a se sekerou. Nůž je obecně artefakt, který se ve slovanských hrobech objevuje hojně a to jak v mužských, ženských tak dětských hrobech, jeho konkrétní význam v hrobové výbavě však nelze jednoznačně určit. Na rozdíl od nožů se ostruhy váží zejména na mužské pohlaví a jsou často spojovány s hroby elit (zvláště spojení meč a ostruhy) a celkově jízdních bojovníků. Obaly na potravinové milodary odkazují na staré pohanské zvyklosti. E. Soudská (1954, 14) zmiňuje, že kopí se objevují téměř výhradně s nádobami (potravinovými obaly). Nicméně v tomto ohledu jsem si však na mnou vybraných moravských lokalitách všimla, že zatímco v Nechvalíně a Prušánkách se skutečně kopí vyskytuje s potravinovými obaly, tak v Mikulčicích a ve Starém Městě „Na Valách“ tomu tak obvykle není (viz databáze 2: MEČE A KOPÍ – HROBOVÉ NÁLEZY).

Vzhledem ke kvalitě publikování starších českých nálezů, bylo bohužel možné blíže sledovat úpravy hrobů a polohu artefaktů v hrobové jámě, pouze na deseti hrobech (viz databáze 1: HROBY-ČECHY - OKOLNOSTI), proto jsem se rozhodla je více zde nerozepisovat. Obecně lze říct, že meče se vyskytovaly v Čechách s úpravou častěji než kopí, zde však bude mít vliv i celkově častější pohřbívání s mečem oproti kopí. Na vybraných moravských pohřebištích se meče nejčastěji vyskytly v hrobech bez úpravy. U kopí také nejčastěji bez úpravy (6) ale i s rakví (5), (viz Grafy 5).

V poslední řadě bych se chtěla zaměřit na jednotlivé hroby obsahující kopí a meče, jež jsou jistým způsobem výjimečné. Z tohoto hlediska musí být zmíněny z českých nálezů hroby 55 a 120 na Staré Kouřimi a hrob v Kolíně a hrob na III. nádvoří Pražského Hradu, jež se řadí mezi hroby „knížecí“. Všechny tyto hroby obsahovaly bohatou výzdobu, mezi kterou bylo rozpoznáno i množství importů (více viz Seznam Lokalit, tam i další literatura). Další hroby, jež zasluhují pozornost z hlediska významu je hrob H-76 s nálezem okutí (botky) kopí či praporce, hrob v Žatci, pro meč s dvěma sekerami a hrob v Praze - Kaprově ulici, kde byl nalezen hrob

s mečem a lebkou probodnutou hřebem, což by mohl být zajímavý případ spojení atributu elity a aplikace vampyrismu.

Z moravských pohřebišť zmíním zejména hrob 119/AZ ve Starém městě „Na valách“, pro meč s kopím a oštěpem, dále hrob 580 v Mikulčicích, jež byl nalezen pod podlahou III. kostela (což je obvykle prostor, kam se pochovávali kněží a nejvyšší šlechta) a nechvalínské hroby N-124, 125 a 126, které byly umístěny v řadě s odstupy asi 10 m a se stejnou orientací. Pro poslední zmíněné hroby je také důležité zmínit, že dva krajní v řadě obsahovaly meč a kopí, zatímco prostřední pouze meč.

5.2 Písemné prameny

Při výběru posuzovaných písemných pramenů hrála roli zejména jejich současnost se sledovaným obdobím, tedy byly vyhledávány zejména ty prameny, jejichž původ byl datován do raného středověku, a které se váží na naše území. Odkazovat se nicméně budu i na prameny pozdější a nepřímo vázající s k území dnešní České republiky.

Při analýze písemných pramenů je důležité mít na paměti, že literární památky lze sledovat v našich zemích od 2. poloviny 9. století, spadají tedy spíše do mladší fáze raného středověku. Při posuzování symboliky může hrát roli totožnost autora těchto děl. V raném středověku, bylo písemnictví spjaté zejména s křesťanstvím, tedy autoři bývali zpravidla vzdělaní kněží. Dále je podstatné, i když ne vždy zřejmé, zdali autor byl cizinec šířící křesťanství na našem území či domorodec, jež křesťanství přijal. Tyto okolnosti mohou ovlivňovat způsob vyjadřování a tím i symboliku. Poslední zkreslující okolnost je jazyk zápisu, tedy latina nebo staroslověnština a tím, jelikož jsem pracovala pouze s překlady, i chyba způsobená nepřesným překladem dané věty či konkrétního slova. Tedy například z obratu „byli vyzbrojeni“ se může stát „byli vyzbrojeni meči“. Mé dosavadní znalosti ovšem nejsou dostatečné, abych případné zkreslení či nepřesnosti byla schopna rozpoznat. Z tohoto důvodu zde

tyto možné chyby zmiňuji, nicméně nevěnovala jsem jim přílišnou pozornost.

Z raně středověké literatury zde byly posuzovány zejména Kristiánova legenda (Ludvíkovský 1978), jako legenda s prvky historizujícími a samozřejmě Kosmova kronika (Králík 1976), jako nejvýznamnější historiografický písemný pramen tohoto období pro naše území. Pro tato literární díla byly vytvořeny tabulky (viz přiložené soubory: Tabulky – písemné prameny), kde je vypsána každá mnou nalezená situace, ve které se objevil meč, kopí nebo oštěp (v tabulce zbraň označena) i s příslušnou stránkou v daném vydání. První číslo odpovídá stránce a druhé, uvedené za pomlčkou označuje pořadí v případě, že na stránce byla zbraň zmíněna vícekrát. Kromě těchto literárních děl jsem procházela spíše na doplnění i Milevský letopis, Staroslověnské legendy, legendu o sv. Vojtěchu, starší verze latinsky psané legendy o sv. Václavu a odkazovat se budu i na poznatky z knihy *Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech* (Dynda 2017).

5.3 Ikonografické prameny

Podobně jako u písemných pramenů, byla i zde vyhledávána ta díla, jež pocházela z období raného středověku a z našeho území. I zde se však budu odkazovat i na zahraničí.

Stejně jako k archeologickým nálezům a k písemnictví, je nutné i k výtvarným dílům přistupovat kriticky, zvláště při posuzování takového tématu jako je význam a symbolika. Opět zde platí, že většina výtvarných děl se pojí s přijetím křesťanství a datována jsou do mladšího období raného středověku. Zejména se jedná o knižní iluminaci a výmalby interiérů (především kostelů). Kromě těch je možné sledovat zobrazení zbraní například i na mincích, pečetích, sochách, a vzácným příkladem jsou i rytiny na kamenech hradby hradiště Libušín (viz obrázek 40).

Malba v období raného středověku na území Byzance podléhala přísnému kánonu. I když na západě, zdá se, bylo výtvarné umění

volnější, je zřejmé, že zde byly dodržovány určité tradice či zvyky, jak dokládá například Wagner – Durdík – Drobná (1956, 45), že například v polovině 14. století se mohlo zobrazovat starším tradičním způsobem. Nicméně naopak v umění může docházet i k tzv. „zpřítomňování“. Konkrétním příkladem může být nejspíše i ikonografie sv. Václava (více kapitola 5.4). Znamená to tedy, že zobrazovaná výzbroj nemusí odpovídat reálné výzbroji v konkrétní době, což je umocněno i zejména celkovou snahou středověkého umění, zobrazovat inteligibilní krásu, tedy krásu nevnímatelnou smysly, jež odkazuje na vyšší duchovní principy.

Ikonografické prameny nebyly v této práci zpracovávány pomocí tabulek či grafů. Jedná se tedy spíše o doplňující prvek, jenž byl posuzován zejména dle souhrnnějších prací věnujících se tomuto tématu. K dispozici jsem měla také rozvinutý fotoplán výmalby celé znojenské rotundy. Přihlíženo bylo i k jednomu z nejvýznamnějších ikonografických zdrojů pro raný středověk – Tapisérii z Bayeux (11. století).

5.4 Význam a symbolika – celkové zhodnocení pramenů

Poslední část mé práce se věnuje interpretaci poznatků získaných ze všech mnou prozkoumaných pramenů. Postupováno je zde deduktivním způsobem, nastiňuji tedy nejdříve obecné závěry a poté podrobněji popisují význam a symboliku obou zbraní. Odkazovat se přitom budu i na některé zahraniční prameny.

Z obecného hlediska jsou závěry očividné. Meče jsou celkově považovány za symboly společenských elit, čemuž odpovídají jejich nálezy primárně v hrobovém kontextu, častý výskyt v blízkosti mocenských center, náročnost a nákladnost jejich výroby, často i průvodní artefakty v hrobovém materiálu nebo i poloha hrobů obsahující meče v rámci pohřebišť. Tomuto tvrzení napovídají také zejména písemné prameny, například Kosmas strana 43 a 91 (viz tabulka KOSMAS).

Kopí se na rozdíl od mečů vyskytují častěji jako nálezy bez kontextu a to i v oblastech vzdálenějších od mocenských center, zdobené jsou méně častěji než meče a jejich výroba pravděpodobně nebyla příliš nákladná (ve srovnání s meči). Obecnému rozšíření kopí i mezi nižší vrstvy společnosti nejlépe odpovídá také záznam v Milevském letopisu (Jan a kol. 2012, 50): „... a nejen urozená mládež, ale také mnozí z lidu... berou do svých rukou, ... štíty, kopí a další válečné zbraně.“ Zásadní změna však přichází v posuzování ikonografických pramenů, kdy se v rukách knížat často objevují právě kopí nikoli meče. Proč tomu tak ovšem je?

Odpověď na tuto otázku lze hledat možná již v počátcích raného středověku a u pohanských tradic, kam nesahají výše zmíněné písemné ani ikonografické prameny (z našeho území) a archeologických nálezů zbraní je zejména vlivem žárového pohřbívání na našem území velmi málo. Ve starších literárních památkách od zahraničních autorů, se Slované objevují zpravidla bez mečů. Tomu odpovídá i archeologický materiál, kde se meče spíše nevyskytují a jejich případné nálezy byly dříve přisuzovány jiným etnikům nebo se zkrátka jednalo o importy (srovnej kapitola 2.4.1 a 2. 5).

Kopí v tomto období dle pozdějších zahraničních zpráv nemusela sloužit pouze k boji, ale také k věštění (Niederle – Kadlec 1916, 240-241; Váňa 1990, 85-86; Dynda 2017, 48). Jednalo se například o předpověď výsledku válečného konfliktu, kdy na zemi byla rozložená překřížená kopí, přes něž se přejíždělo posvátným koněm zasvěceným některému ze slovanských bohů. Jestliže se kůň dotkl kopí, znamenalo to dobrý průběh bitvy (války) a naopak nedotknutí se znamenalo zlé znamení. Tento zvyk by mohly dokládat například nálezy dvou železných kopí společně s dřevěným štítem, koňskými lebkami, dobytčí lebkou s otvorem a mísami na nožce z prostoru slovanského chrámu na hradišti Gross Raden (9. století; Váňa 1990, 155-156).

Kromě toho bylo kopí na rozdíl od mečů velmi běžnou zbraní Slovanů, avšak zde je nutné připomenout problematiku pojmů. Například

L. Niederle (1925, 251) totiž zmiňuje, že kopí (obvykle bývala 2-3 na jednotlivce) bývala krátká, vyrobená z jasanu nebo jedlového dřeva a určena především k házení. Dlouhá kopí se dle něj začala objevovat až s rozvojem jízdního vojska. Z. Měřínský (2009, 387) zase poznamenává, že slovanské kopí mohlo být užíváno dvojím způsobem (srovnej kapitola 4). Tento typ kopí nepřesahoval výrazně výšku postavy, díky čemuž mohlo být snadněji vkládáno i do hrobů a možná právě i toto může být jeden z důvodů, proč se na Moravě, kde byl dřívější přechod ke kostrovému ritu, objevuje v hrobovém kontextu kopí častěji. Výše jsem také zdůraznila výrazný počet nalezených kopí v okolí hradiště Rubín. Aby však mohla být potvrzena souvislost mezi množstvím nálezů, stářím a dalšími okolnostmi hradiště, musely by být shromážděny i nepublikované nálezy z Čech a pro srovnání by byl vhodný případně i detektorový průzkum v okolí dalších hradišť.

V pokročilém raném středověku, tedy v období sledovatelném prameny zmíněnými v kapitolách 5.1, 5.2 a 5.3, platí z velké části obecné hledisko popsané výše, až na zmíněnou problematiku kopí. To se vyskytuje, kromě Znojenské rotundy (obrázek 41), zejména v ikonografii sv. Václava (obrázky 42, 43 a 44). Kopí je často zobrazované s připevněným praporcem a typologicky lze sledovat jak kopí s křídélky tak bez nich (například obrázky 44 a 45). Zajímavá je celkově funkce křidélek, u kterých se předpokládá, že sloužila především k tomu, aby mohlo být kopí snadněji vytrhnuto a znovu použito. Domnívám se však, že mimo jiné mohla mít křídélka také funkci symbolickou. Protože kopí s křídélky nápadně připomíná také dlouhý kříž (srovnání obrázků 42, 43 a 46) a mohlo by tak odkazovat i na hlubokou křesťanskou symboliku. Křídélka nese i jedno z nejvýznamnějších kopí středověku, tzv. kopí sv. Mauritia (obrázek 39). Jedná se o ceremoniální kopí, jež bylo jednou z nejvýznamnějších insignií Svaté říše římské, a byla jí dědičně předávána vlada. Později bylo toto kopí opatřeno hřebem, údajně z Kristova kříže a proměnilo se tak i v posvátnou relikvii. Dochované a uložené je toto kopí dnes ve Vídni (Schulze-Dörrlamm 2011). Kopím

podobného významu je pro naše území například také kopí sv. Václava, jež údajně sehrálo svou roli v bitvě u Chlumce (1126).

Podle L. J. Konečného (2005, 303-309) byla kopí nejstaršími insigniemi knížecí moci v českém státě. Jejich význam jako symbol moci panovníka, je však znám i například z Byzance a kopí sv. Mořice dokládá stejnou či podobnou symboliku i na západě (tamtéž). S kopím byli kromě panovníků zobrazováni i mnozí svatí (více Rulíšek 2005, heslo „kopí“). Kromě sv. Václava například také sv. Vojtěch, sv. Jiří nebo i Archanděl Michael (obrázek 49).

Význam kopí pro křesťanství mohl sahat skutečně hluboko, jelikož svatá kopí mohla odkazovat na kopí sv. Longina, jímž byl probodnut bok Ježíše Krista. Na symbolický význam kopí může také odkazovat Milevský letopis (186), kde popisuje zjevení postavy na bílém koni, jež svým kopím zázračně tepala houfy nepřátel: „Věřil, že je to svatý Jiří, někteří však tvrdili, že to je anděl Boží...“

Meč se v ikonografii z našeho území objevuje například v iluminaci z Gumpoldovy legendy (obrázek 48), mincích nebo i soše sv. Václava (obrázek 47) a v písemných pramenech je zmiňován v různých obrazech mnohem častěji než kopí (viz Tabulky KRISTIÁN a KOSMAS). Z konkrétních situací zmíním zejména v Kosmově kronice případ (viz tabulka KOSMAS, 50), kdy odložení meče znamenalo vzdání se svého postavení. Velmi zajímavou situací je KOSMAS 130, kde se objevuje zdobený meč mimořádné kvality v rukách vysoce postaveného bojovníka, zatímco králův komorník měl meč obyčejný. Na různou kvalitu mečů jsem upozorňovala již v kapitole 3.2. Z tohoto ohledu je zajímavé srovnání různé kvality mečů nalezených v Mikulčicích (vyšší kvalita) a v Libicích nad Cidlinou (nižší kvalita). Dále je v písemných pramenech zmiňován také čestný úřad mečníka, jenž měl roku 1099 zastávat třeba i polský kněžic, pozdější Boleslav III. Křivoústý pro svého strýce Břetislava. Tento úřad mu byl přidělen v Žatci při Vánočních svátcích (Zelenka 2008, 49; KOSMAS, 152).

Jak bylo již řečeno, známé jsou ceremoniální meče králů a to i pro naše území. V meči sv. Václava byl například údajně uchováván i Václavův ostatek, nicméně zde je však výše zmíněná problematika jeho datace. I když čepel tohoto meče spadá do období raného středověku, tak veškeré úpravy a výzdoby spadají spíše až do pozdějších dob. Jedním z nejstarších ceremoniálních mečů je meč Karla Velikého, taktéž uložený ve Vídni.

Na hodnoty mečů pro křesťanství odkazují kromě celkového tvaru (se záštitou) i nápisy a motivy křížků na čepelích. Podobně jako kopí i meč byl atributem mnoha svatých (více Rulíšek 2005, heslo „meč“) a to i těch, kteří dříve byli zobrazováni s kopími (například sv. Václav, sv. Jiří). Zajímavé jsou zejména plamenné meče andělů (například Archanděl Michael; Remešová 1991, 63) nebo meč v ústech Ježíše Krista (obrázek 45), jenž může symbolizovat očištění či slovo Boží. Pozornost si však zaslouží zejména ikonografie svatého Václava (kopí i meč). Například V. Remešová (1991, 54 a 62), totiž jako atribut sv. Václava vůbec nezmiňuje kopí. Je tedy možné, že v průběhu raného středověku se mohla symbolika změnit? K odpovědi na tuto otázku by bylo ovšem nutné rozsáhlejšího bádání nad konkrétní symbolikou, což i vzhledem k připravovaným pracím o mečích (viz kapitola 3.1) bude spíše předmětem dalšího ještě hlubšího bádání.

6 Závěr

Shromážděním a srovnáním všech mnou prozkoumaných pramenů archeologických, písemných i ikonografických bylo zjištěno, že samotná výpověď archeologických pramenů k otázce významu a symboliky a celkově i válečnictví, může být neúplná a zkreslující. To se výrazněji projevilo zejména v problematice kopí, kde se na první pohled může zdát, že tato zbraň neměla až tak vysokou symbolickou hodnotu. Přihlédnutím k dalším pramenům však bylo zjištěno, že význam a symbolika této zbraně má pravděpodobně kořeny již v předkřesťanských praktikách a zdá se, že též měla hluboký význam i pro křesťanství. Meč byl jistě symbolem tehdejších elit, avšak symbolem panovnické moci, alespoň pro Čechy ve starším období raného středověku, se jeví spíše kopí.

Mimo jiné práce poukázala na další skutečnost, jež se týká významu těchto zbraní, a to konkrétně jejich význam pro archeologickou komunitu. Zatímco mečům je věnována i v Čechách vysoká pozornost, tak kopím nikoli.

Posledním důležitým poznatkem je, že nejen k archeologickým pramenům, ale i k písemným a ikonografickým, při posuzování této problematiky, je nutno přistupovat kriticky, jelikož jejich výpověď, vzhledem k původu těchto zdrojů, ukazuje spíše pouze na jeden úhel pohledu, a to zejména křesťanský.

Práce samozřejmě nemohla pojmout ani uzavřít celé téma symboliky a významu kopí a mečů, ba právě naopak otevírá další otázky a možnosti, které by bylo možné zkoumat. Zejména v problematice kopí spatřuji nové možnosti, jež by mohly přispět k poznání raně středověkého válečnictví, lovectví a celkově i tehdejší společnosti.

7 Seznam použité a citované literatury

Arbman, H. 1937: Schweden und das Karolingische Reich: Studien zu den Handelsverbindungen des 9. Jahrhunderts. Stockholm.

Becker, U. 2002: Slovník symbolů. Praha.

Benda, K. a kol. 1984: Dějiny českého výtvarného umění 1. Umění v pravěku, časně době dějinné a v románském období. Praha.

Beranová, M. 1972: Slovanský hromadný nález ze Semic, Archeologické Rozhledy 24, 629-643.

Beranová, M. – Lutovský, M. 2009: Slované v Čechách: Archeologie 6. - 12. století. Praha.

Bláhová, E. – Rogov, I. – Konzal, V. 1976: Staroslověnské legendy Českého původu: Nejstarší kapitoly z dějin česko-ruských kulturních vztahů. Praha: Vyšehrad.

Borkovský, I. 1946: Hrob bojovníka z doby knížecí na Pražském hradě, Památky Archeologické 41, 97-108.

Borkovský, I. 1965: Levý Hradec, nejstarší sídlo Přemyslovců. Praha.

Bubeník, J. 1988: Slovanské osídlení středního Poohří. Praha.

Bubeník, J. 1997: Archeologické prameny k dějinám osídlení Čech v 7. až polovině 9. století (Katalog nalezišť). Praha.

Čechura, M. 2017: Středověká nákončí pochev mečů ze západních Čech, Archeologie západních Čech 13, 40-45.

Čermák, K. – Pič, J. L. 1909: Památky a sídliště z V.-VII. věku ze Zaříčan. Dodatek. Památky archeologické 23, 193-198.

Čtverák a kol. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.

DeVries, K. – Smith, R. D. 2007: Medieval Weapons. An Illustrated History of Their Impact. Santa Barbara, Oxford.

Dostál, B. 1966: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě. Praha.

Dvořák, F. – Filip, J. 1946: Slovanské nálezy na Kolínsku, Památky archeologické 42, 91-94.

Dynda, J. 2017: Slovanské pohanství ve středověkých latinských pramenech. Praha.

Dytrtová, K.: Kapitoly z dějin výtvarných oborů. Studijní texty pro studenty vizuálních oborů. Druhé vydání. Ústí nad Labem.

Csiky, G. 2007: A kora avar lándzsák tipológiája, Archaeologiai Értesítő 132, 305-323.

Csiky, G. 2015: Avar-Age Polearms and Edged Weapons. Classification, typology, chronology and technology. Budapest.

Ellehaug, M. 1948: The Spear traced through its post-Roman development. Copenhagen.

Eisner, J. 1952: Děvínská nová ves: Slovanské pohřebiště. Bratislava.

Galuška, G. 2004: Slované. Doteky předků. O životě na Moravě 6. – 10. stol. Brno.

Geibig, A. 1991: Beiträge zur morphologischen Entwicklung des Schwertes im Mittelalter. Eine Analyse des Fundmaterials vom ausgehenden 8. bis zum 12. Jahrhundert aus Sammlungen der Bundesrepublik Deutschland. Neumünster.

Gojda, M. 1996: A Few comments on the archeologists' approach to the Bayeux iconography, Památky archeologické 87/2, 173-175.

Hasil, J. 2009: Raně středověké osídlení Chebska, *Studia Mediaevalia Pragensia* 9, 7-73.

Hošek, J. – Košta, J. – Mařík, J. 2012: Nálezy raně středověkých mečů v aglomeraci středověkého hradiště v Libici nad Cidlinou, *Sborník Národního muzea v Praze* 66, 71-87, 91-96.

Hošek, J. – Košta, J. 2013: Swords uncovered at the burial grounds of Stará Kouřim stronghold (9th century) from the perspective of archaeology and metallography. In: Lech Marek (ed.), *Weapons Bring Peace? Warfare in Medieval and Early Modern Europe*, 7-29.

Hošek, J. – Košta, J. – Žákovský, P. 2019: Ninth to Mid-Sixteenth century swords from Czech Republic in their european kontext. Praha – Brno.

Hošna, J. 1986: *Kníže Václav v obrazu legend.* Praha.

Hrubý, V. 1955: *Staré Město. Velkomoravské pohřebiště „Na Valách“.* Praha.

Choc, P. 1967: *S mečem i štítem. České raně feudální vojenství.* Praha.

Jan, L. a kol. (ed.) 2011: *Kosmas. Kronika Čechů. Memoria medii aevi* 13. Praha.

Jan, L. a kol. (ed.) 2012: *Milevský letopis. Zápisky Vincencia, Jarlocha a Ansberta. Memoria medii aevi* 18. Praha.

Klimscha, F. 2014: Remarks on the Technical Development of bladed Close Combat-Weapons and the Use of the Earliest Swords, *Eurasia Antiqua* 20, 219-228.

Kirpičnikov, A. N. 1966: *Drevnerusskoe oružic 1-2. Archeologija SSSR - Svod archeplogičeskich istočnikov* E1-36. Moskva.

Klanica, Z. 1985: Mikulčice-Klášteřisko, Památky Archeologické 76, 474-539.

Klanica, Z. 2006: Nechvalín, Prušánky. Čtyři slovanská pohřebiště Díl I. Brno.

Klanica, Z. 2006: Nechvalín, Prušánky. Čtyři slovanská pohřebiště Díl II. Brno.

Klučina, P. a kol. 1985: Vojenské dějiny Československa I. Díl. Praha.

Korený, R. 2012: Středověké nákončí pochvy meče z Dobroměřic, okr. Louny, Archeologie ve středních Čechách 16, 945-947.

Košta, J. 2004: Přehled vývoje mečů karolinského typu, Středočeský vlastivědný sborník, Muzeum a současnost, řada společenskovední 23, Praha, s. 159-172.

Košta, J. 2014: Vývoj bádání nad tříděním mečů z 2. poloviny 8. až přelomu 10. a 11. století, Praehistorica XXXII/2, 233 – 252.

Košta, J. – Hošek, J. 2009: Raně středověké meče s jednodílnou polokruhovitou hlavicí (Typ Petersen X / Geibig 12, Var. I.). Pohled archeologie a metalografie. In: Petr Dresler – Zdeněk Měřínský (eds.), Archeologie doby hradištní v České a Slovenské republice, Sborník příspěvků přednesených na pracovním setkání Archeologie doby hradištní ve dnech 24.–26. 4. 2006, Brno, 109–126.

Košta, J. – Hošek, J. 2008: Zbraně z knížecího hrobu z 9. století v Kolíně z pohledu archeologie a metalografie. Acta militaria mediaevalia 4, 7–37.

Košta, J. – Hošek, J. 2012: Meč z hrobu 120 ze Staré Kouřimi – doklad raně středověké zbraně vyrobené z kelímkové oceli?, Archeologické rozhledy 157-175.

Košta, J. – Hošek, J. 2014: Early Medieval Swords from Mikulčice. Studien zum Burgwall von Mikulčice Band X. Brno.

Košta, J. – Štefl, J. – Hošek, J. – Lutovský, M. 2014: Raně středověký meč z Píseckých hor. Archeologie ve středních Čechách 18, 299–318.

Košta, J. – Hošek, J. – Vopálenský, M. – Kumpová, I. 2018: Průzkum raně středověkého meče ze sbírek středočeského muzea v Roztokách u Prahy, Archeologia Technica 29, 3-9.

Konečný, L. 2005: Románská rotunda ve Znojmě. Brno.

Kouřil, P. ed. 2014: Velká Morava a počátky křesťanství. Brno.

Králík, O. 1971: Nejstarší rodokmen české literatury. Praha.

Králík, O. (ed.) 1976: Kosmova kronika a předchozí tradice. Praha.

Krumphanzlová, Z. 1964: Zvláštnosti ritu na slovanských pohřebištích v Čechách, Vznik a počátky Slovanů 5, 177-215.

Krumphanzlová, Z. 1974: Chronologie pohřebního inventáře vesnických hřbitovů 9.-11. věku v Čechách, Památky archeologické 65, 34-110.

Kyralová, M. (ed.) 2017: Bruno z Querfurtu. Život svatého Vojtěcha. Praha.

Ludvíkovský, J. (ed.) 1978: Kristiánova legenda. Život a umučení svatého Václava a jeho báby sv. Ludmily. Praha.

Lurker, M. 2005: Slovník symbolů. Praha.

Lutovský, M. 1996: Hroby předků. Praha.

Lutovský, M. 1997: Hroby knížat. Kapitoly z českých dějin hrobové archeologie. Praha.

Lutovský, M. 2009: Raně středověká archeologie v Čechách: Úvod do studia. Hradec Králové.

Lutovský, M. – Bravermanová 2007: Hroby a Hrobky našich knížat, králů a prezidentů. Praha.

Martens, I. 2004: Indigenous and imported Viking Age weapons in Norway – a problem with European Implications, *Journal of Nordic Archaeological Science* 14, 125-137.

Mařík, J. 2009: Libická sídelní aglomerace a její zázemí v raném středověku. *Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque* 7.

Merhautová, A. – Třeštík, D. 1984: Románské umění v Čechách a na Moravě. Praha.

Měřínský, Z. 2006: České země od příchodu Slovanů na Velkou Moravu II. Praha.

Měřínský, Z. 2009: České země od příchodu Slovanů na Velkou Moravu I. Praha.

Měřínský, Z. 1980: Středověké zbraně z okolí Loděnic, okres Znojmo, *Archeologické rozhledy* 32, 36-47.

Nadolski, A. 1954: Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI a XII wieku. Łódź.

Niederle, L. 1916: Slovanské starožitnosti. Oddíl kulturní. Život starých Slovanů. Díl III/2. Praha.

Niederle, L. – Kadlec, K. 1925: Slovanské starožitnosti. Oddíl kulturní. Život starých Slovanů. Díl II. Praha.

Oakeshott, R. E. 1960: *The Archeology of Weapons. Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry.* London.

Oakeshott, R. E. 1964: *The Sword in Age of Chivalry.* London.

Panovsky, E. 1981: Význam ve výtvarném umění. Praha.

Petersen, J. 1919: De norske vikingesverd. En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaaben. Videnskapssekapets Skrifter, Historisk-Filosofisk Klasse II, 1. Kristiania.

Petráň a kol. 1995: Dějiny hmotné kultury II/1. Čelákovice.

Píč, J. L. 1909: Čechy za doby Knížecí. Starožitnosti Země České Díl III, svazek 1. Část archeologická. Praha.

Pijoan, J. 1988: Dějiny umění 3. Praha.

Pleiner, R. – Plzák, F. – Quadrat, O. 1956: Poznámky k výrobní technice staroslovanských čepelí. Památky archeologické 47, 314–334.

Pleiner, R. 1962: Staré Evropské kovářství. Praha.

Pouлік, J. 1955: Nález kostela z doby říše velkomoravské v trati Špitálky ve Starém Městě, Památky archeologické 46, s. 307-351.

Profantová, N. 1998: Problém importů a rekonstrukce cest v 8. – 9. Století, Archeologica historica 23.

Profantová, N. 2011: Karolinské importy a jejich napodobování v Čechách, případně na Moravě (konec 8. – 10. století). In: Zborník slovenského národného múzea – Archeológia Supplementum 4, 71 – 104.

Profantová, N. – Štolba, M. 2012: Raně středověké nákončí k pochvě meče z Českého středohoří, Archeologické rozhledy 64, 357-361.

Remešová, V. 1991: Ikonografie a atributy svatých. Praha: Zvon.

Różycki, Ł. 2017: The Strategikon as a source — Slavs and Avars in the eyes of Pseudo-Maurice, current state of research and future research perspectives, Acta archaeologica carpathica 52, 109-131.

Rulíšek, H. 2005: Postavy, Atributy, Symboly. Slovník křesťanské ikonografie. Hluboká nad Vltavou.

Ruttkay, A. 1976: WaffenundReiterausrüstung des 9. bis zurerstenHälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei, Slovenská archeologia 24-2, 245-386.

Schejbalová, Z. 2011: Raně středověká řadová pohřebiště v Plzeňském kraji. Frühmittelalterliche Reihengräberfelder in Pilsen Region. Plzeň.

Schulz, V. 1885: Dopisy z Nymburka, Památky Archeologické 13, 45-46

Schulze-Dörrlamm, M. 2011: Die Heilige Lanze in Wien, Die Frühgeschichte des karolingisch-ottonischen Herrschaftszeichens aus archäologischer Sicht, Jahrbuch des römisch-germanischen zentralmuseums mainz 58, 707-742.

Sláma, J. 1977: Mittelböhmen im Frühen Mittelalter I. Katalog der Grabfunde. Praehistorica 5. Praha.

Slivka, M. 2001: Symbolika výzbroje a výstroja. In: Sborník příspěvků přednesených na 33. konferenci archeologů středověku České republiky a Slovenské republiky s hlavním zaměřením na hrady a jejich úlohu ve středověkém vojenství a osídlení. Brtnice a Panská Lhota 17.-21. září 2001. Brno, s. 589-605.

Smetánka, Z. 2006: K sociální interpretaci raně středověkých hrobů. Hrob H-76 v Lumbeho zahradě-Bažantnici při hradu Praha, Studia medievala Pragensia 7, 157-169.

Smetánka, Z. 2014: Pohřebiště v Lumbeho zahradě na pražském Hradě. Díl I. Katalog. Castrum Pragense 12. Praha.

Soudská, E. 1954: Zbraně v našich hradištních hrobech, Časopis národního muzea 123/1, 7-27.

Szameit, E. 1987: Karolingerzeitliche Waffenfunde aus Österreich 2. Die Saxe und Lanzen spitzen, *Archaeologia Austriaca* 71, 155-171.

Šolle, M. 1959: Knížecí pohřebiště na Staré Kouřimi, *Památky archeologické* 50, 353-506.

Třeštík, D. 2001: Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935). Praha.

Turek, R. 1946: Slavníkova Libice. Praha.

Váňa, Z. 1983: Svět dávných Slovanů. Praha.

Váňa, Z. 1990: Svět slovanských bohů a démonů. Praha.

Vašica, J. 1966: Literární památky epochy velkomoravské 863-885. Praha.

Wagner, E. – Drobná, Z. – Durdík, J. 1956: Kroj, zbroj a zbraně doby předhusitské a husitské. Praha: Naše vojsko.

Waldhauser, J. 1992: Čtyřúhelníkové valy u Bělčic na Blatensku v jižních Čechách, *Archeologické Rozhledy* 44, 637-645.

Wihoda, M. 2010: Morava v Době knížecí 906 – 1197. Praha.

Zachová, J. (ed.) 2010: Legendy Wolfenbüttelského rukopisu. Praha.

Zap, K. V. 1860: Kněze Krolmusa archeologické výlety roku 1849, *Památky archeologické* 4, 45.

Zápotocký, M. 1965: Slovanské osídlení na Litoměřicku, *Památky Archeologické* 56, 205-391.

Zelneka, J. 2008: Vývoj přemyslovského dvora do 12. století. In: *Dvory a rezidence ve středověku. II, Skladba a kultura dvorské společnosti*. Praha: Historický ústav, 2008 s. 39-52.

Zíbrt, Č. 1903: V. Krolmusa Slovník obyčejů, pověstí, pověr, zábav a slavností lidu českého, Český lid XII, 1903, 214.

Žemlička, J. 1997: Čechy v době knížecí (1034 – 1198). Praha.

8 Resumé

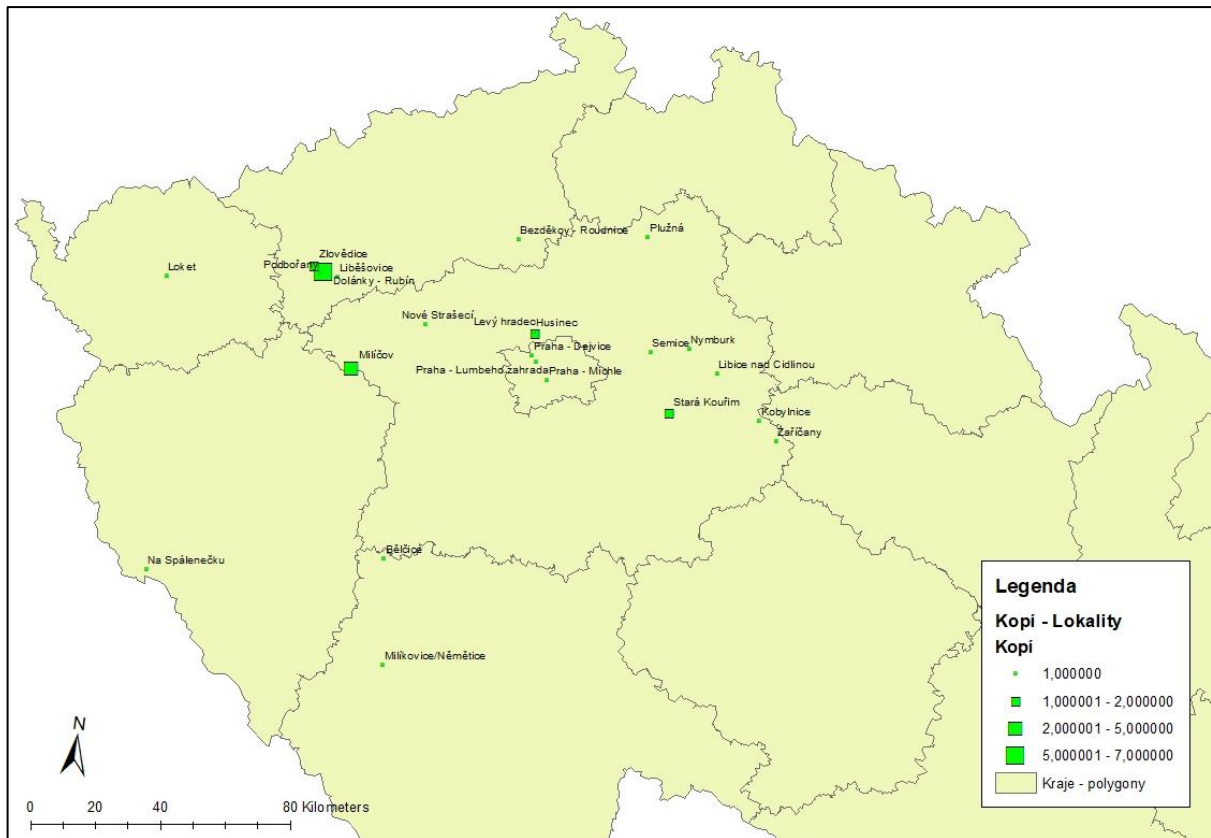
The main aim of this bachelor work is an analysis of the early medieval swords, lances and sword's scabbard chapes from Czech Republic, for the purpose of deeper understanding their meaning and symbolism. The main reason for choosing this theme was the known symbolism of the swords confronted with iconography in Rotunda of St. Catherine in Znojmo, where nineteen Czech princes are depicted, and no of them has a sword.

The analysed data mainly consist of 70 artefacts from 53 localities – 37 parts of spear/lances, 33 swords and 10 sword's scabbard chapes from published material from Bohemia, that were gathered in database. The attention was paid to their quality, decorative aspects (for example pattern-welding and inscription on swords or decoration and shape of cross-section of lance sockets) and their context (for example other burial finds or proximity of hillforts). This analysis also includes second database, which is describing swords and spear/lances finds and their context, in four chosen Moravian burial grounds – Mikulčice, Staré město “Na Valách”, Nechvalín and Prušánky. Data from both databases were compared (only for burial context). For the purpose of even deeper understanding, the results were also compared to the termination of the period and local written and iconographic sources.

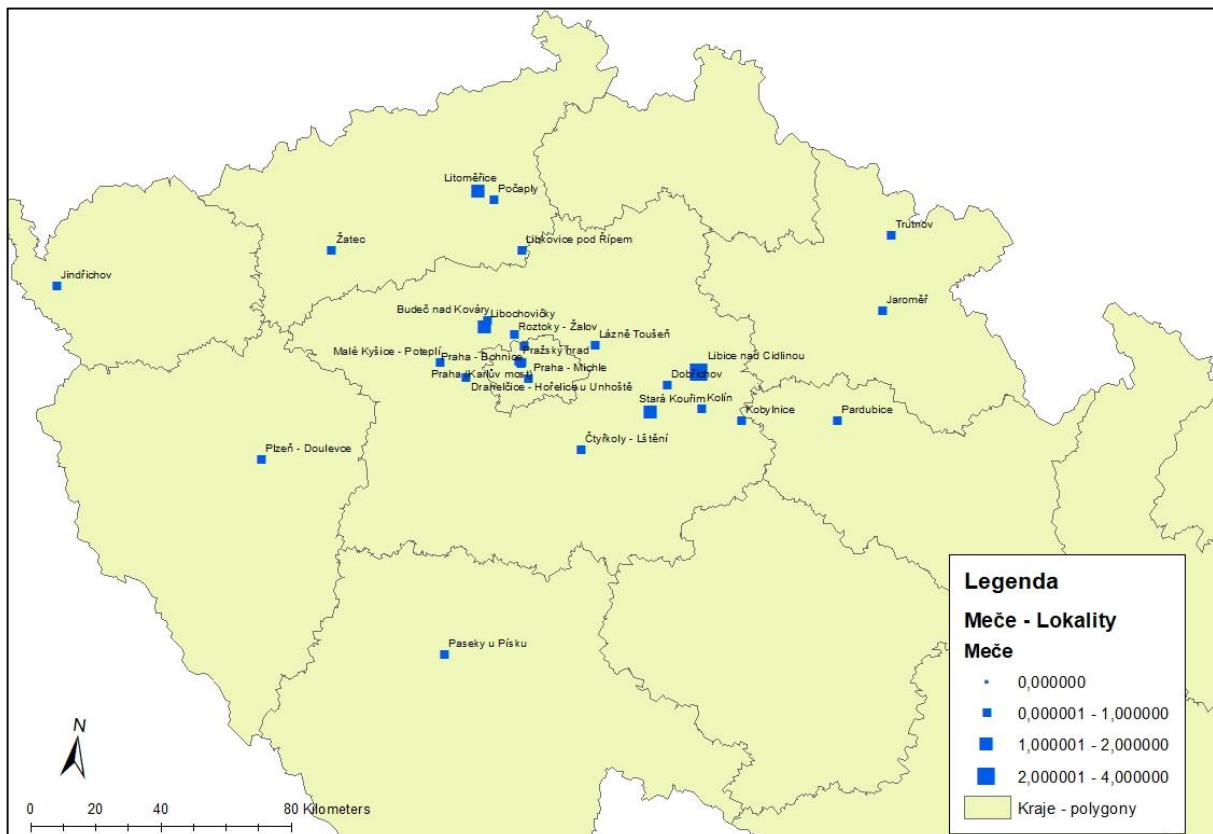
The results show the difference between termination of archaeological material and other sources. It can be seen mainly in the case of spear/lances, where it seems, that their significance and symbolism has origin in pre-Christian period and they probably were the oldest symbol of rules at least in Bohemia. It also shows it is necessary to be critical not only to archaeological sources, but to iconographic and literal sources too.

9 Přílohy

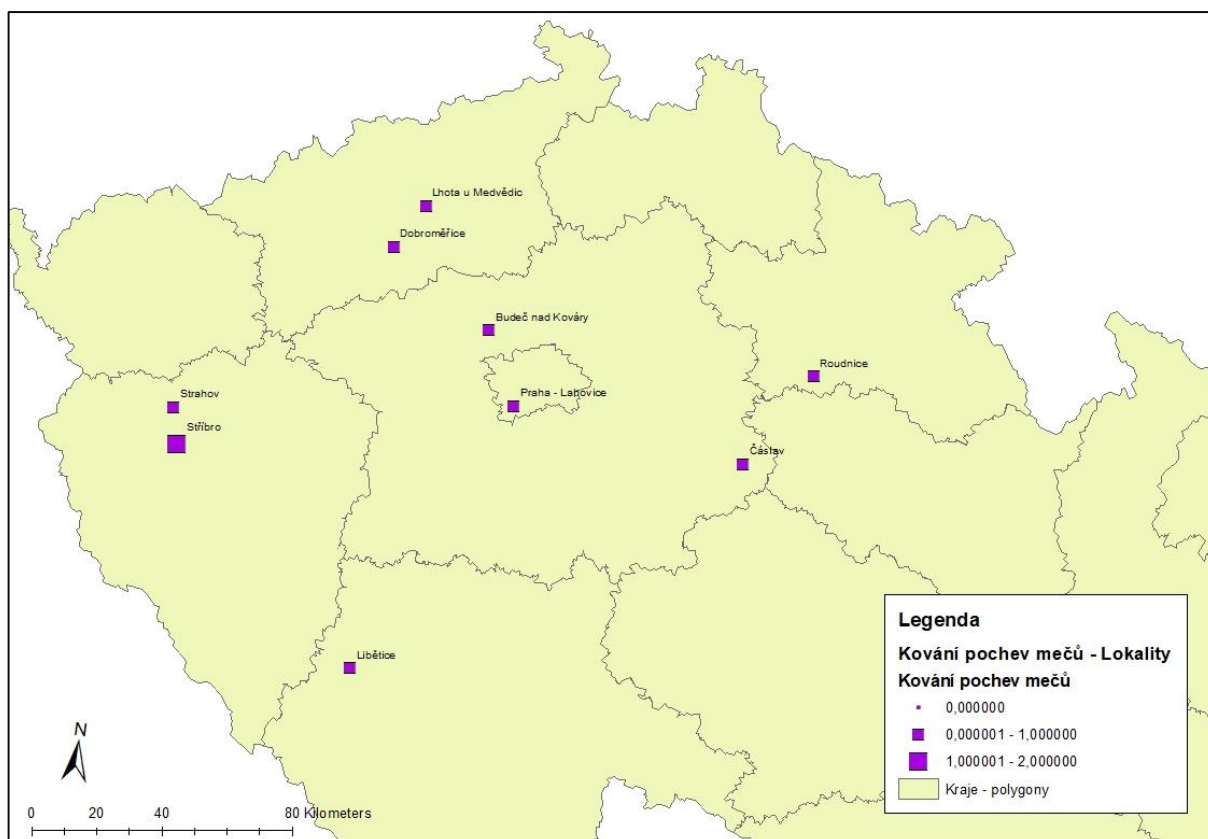
9.1 Mapky

Mapa 1: Nálezky kopí v Čechách

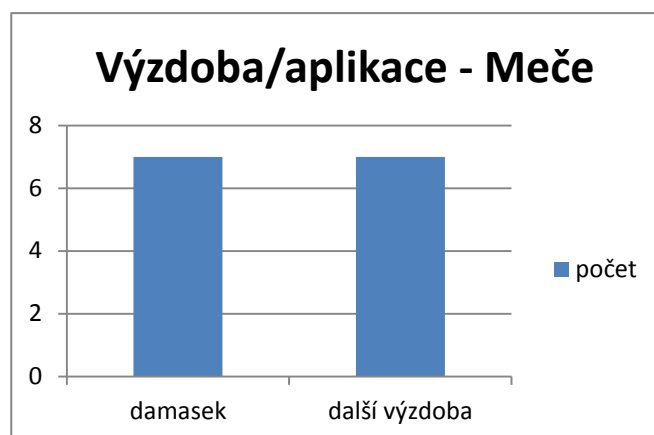
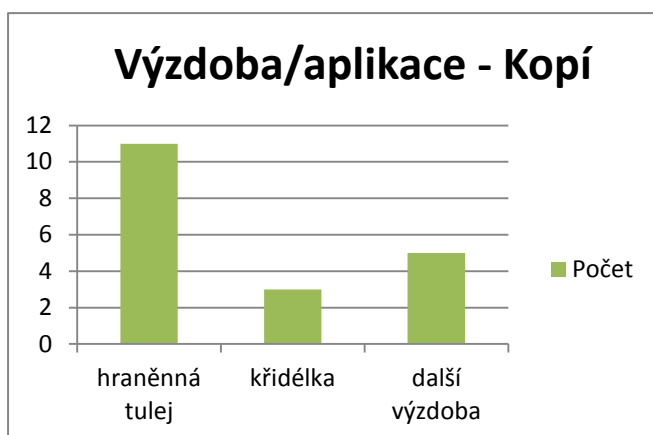

Mapa 2: nálezky mečů v Čechách

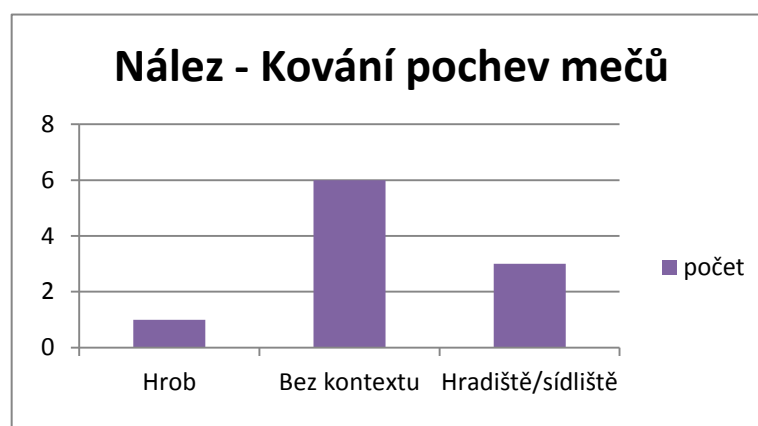
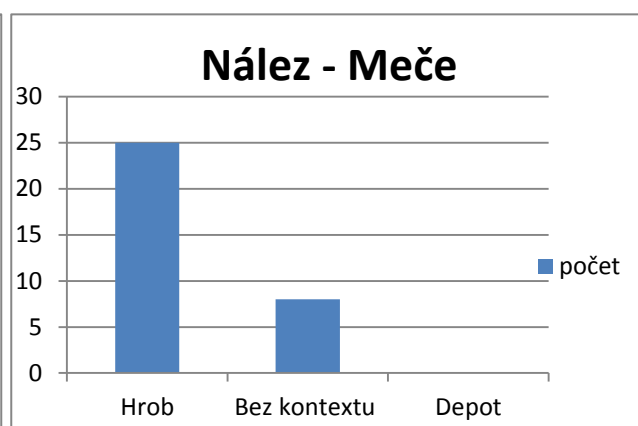
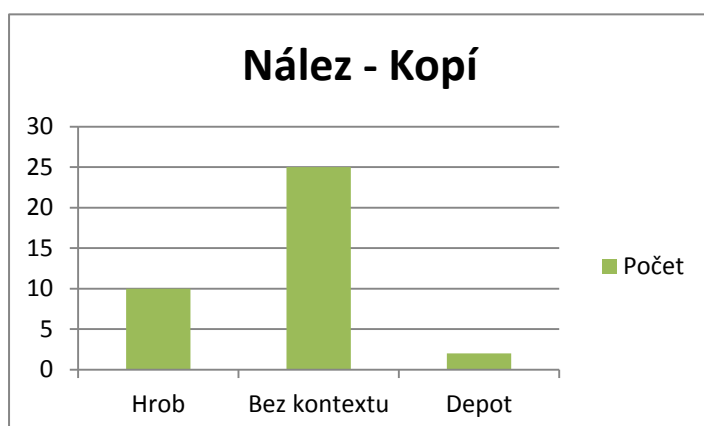

Mapa 3: nálezy kování pochev mečů v Čechách

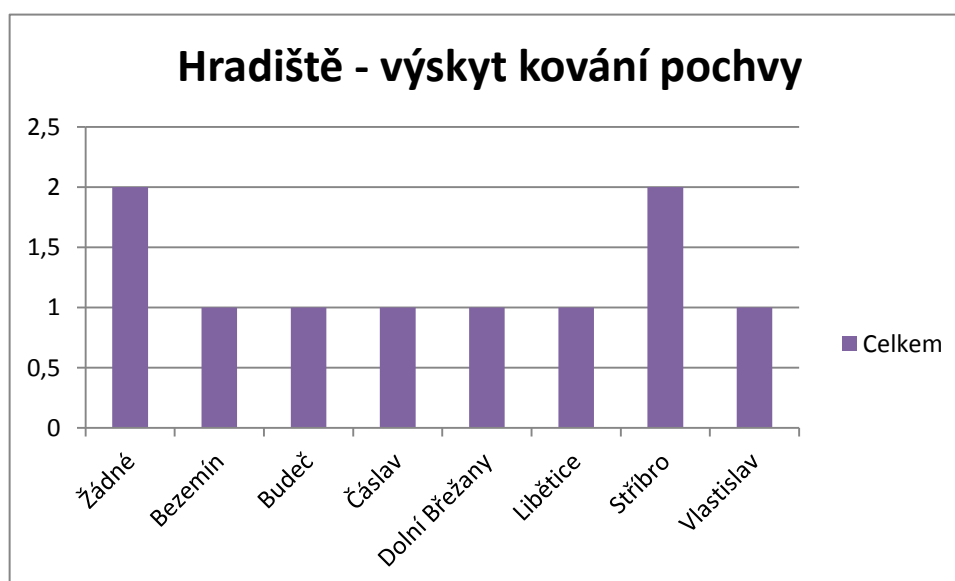
9.2 Grafy

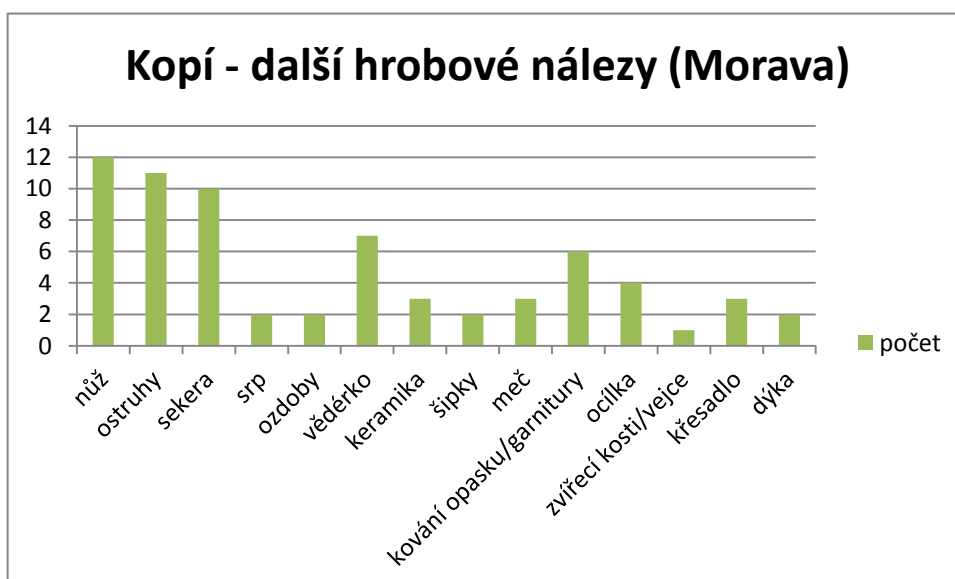
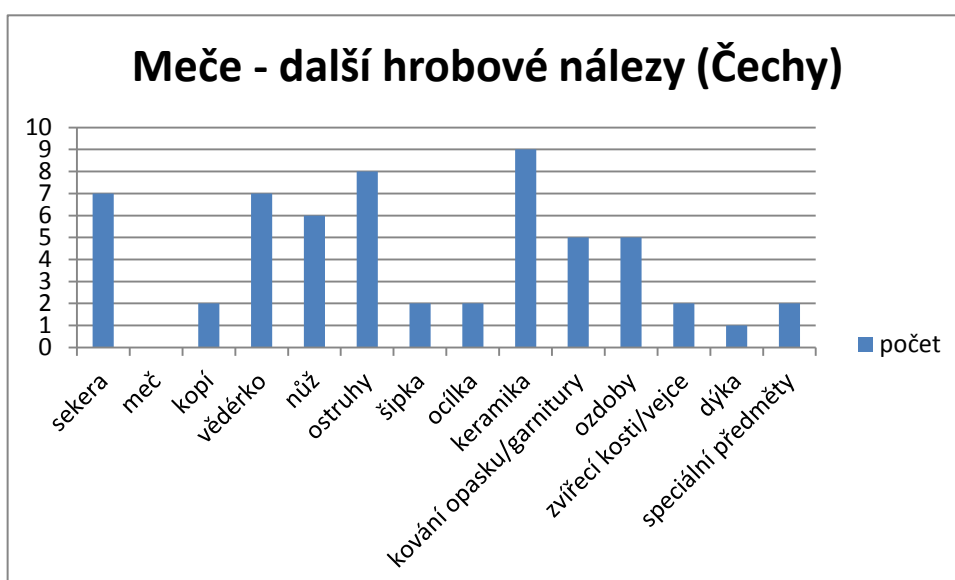
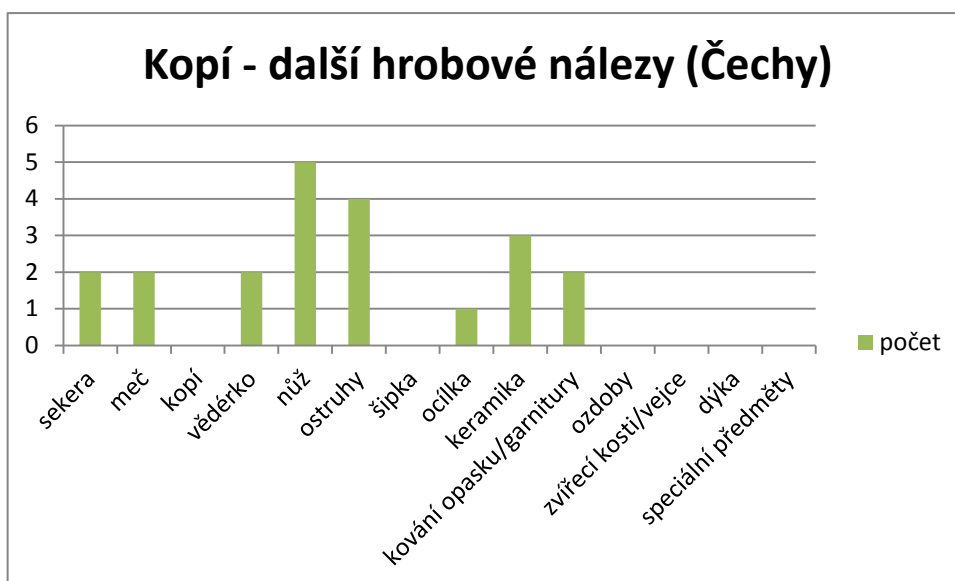
Grafy 1: Výzdoba nebo zvláštní aplikace artefaktů

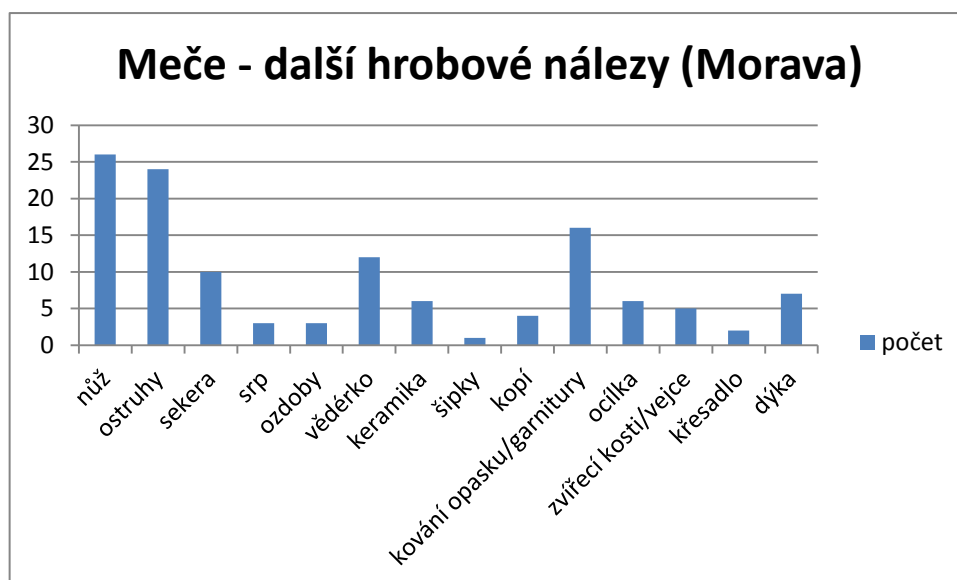

Grafy 2: Kontext nálezů

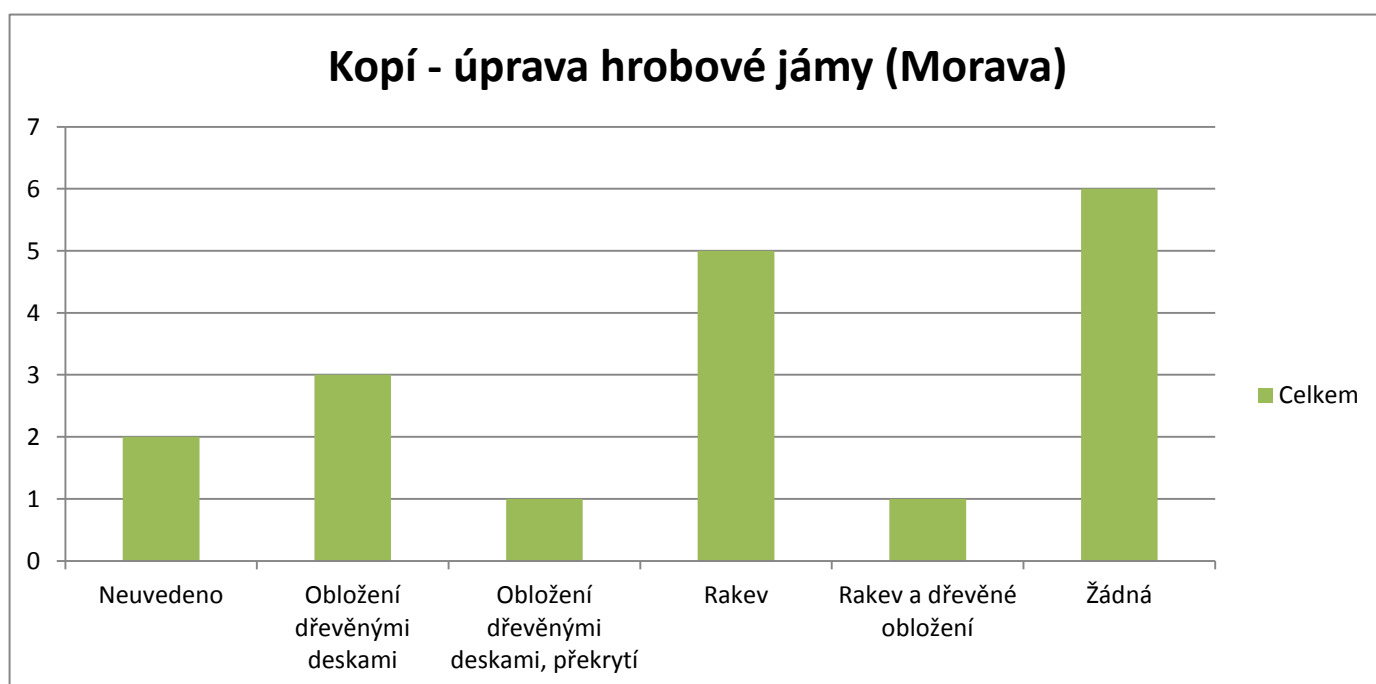
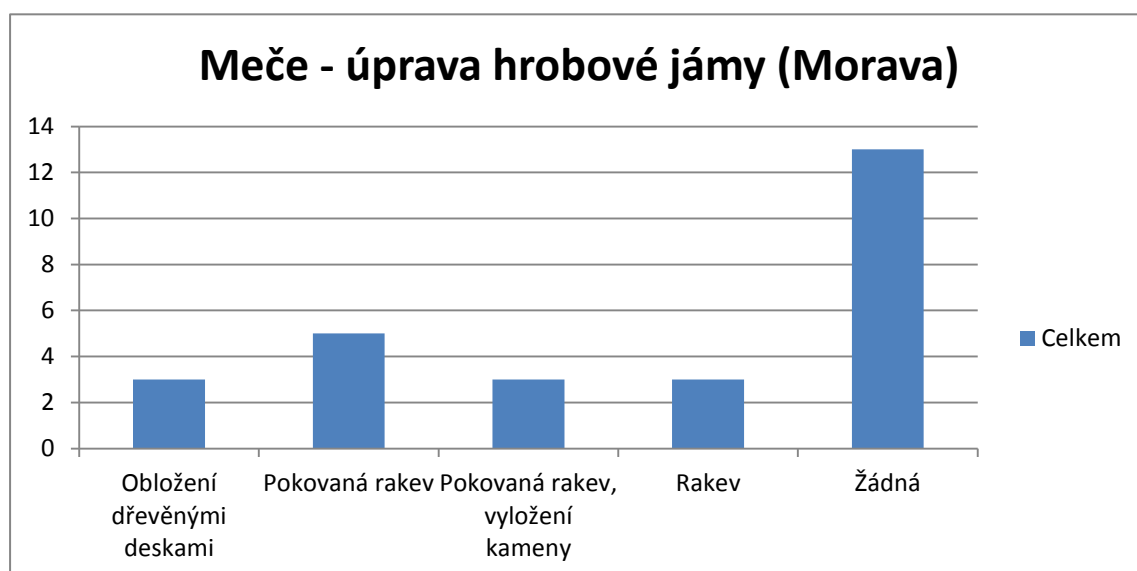

Grafy 3: Výskyt artefaktů v okolí hradišť

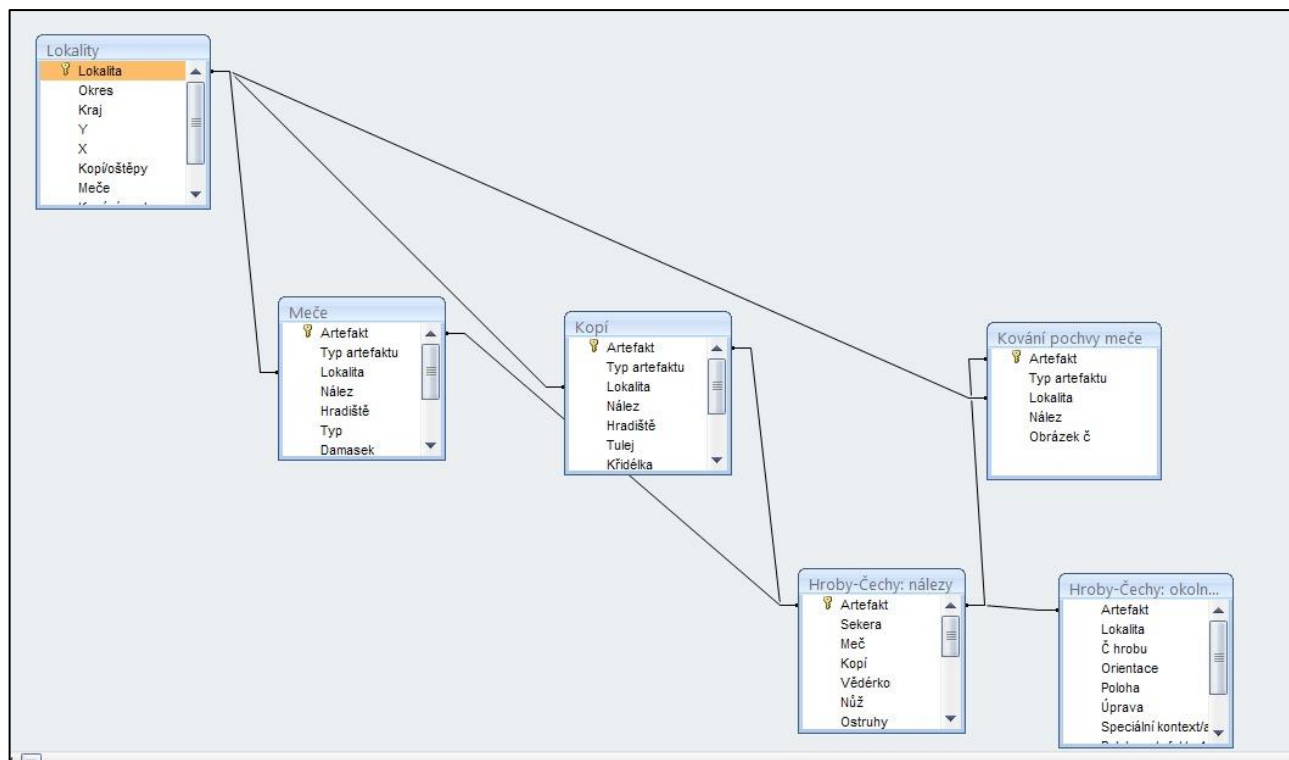

Grafy 4: další hrobové nálezy

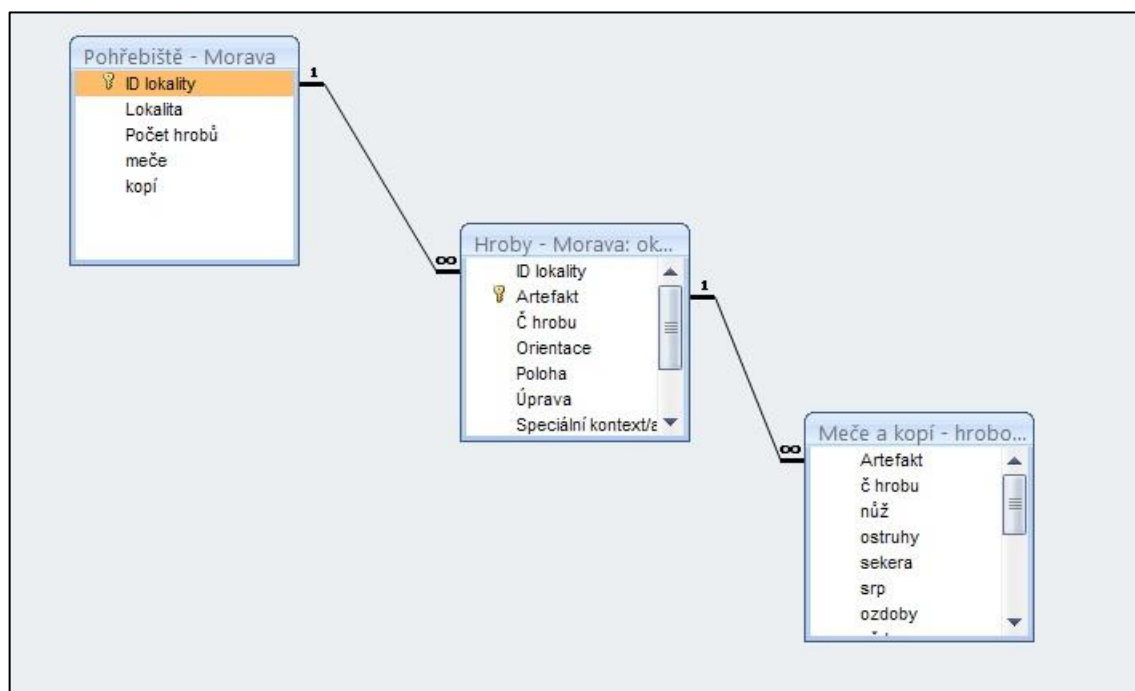

Grafy 5: Úprava hrobové jámy (Morava)

9.3 Tabulky

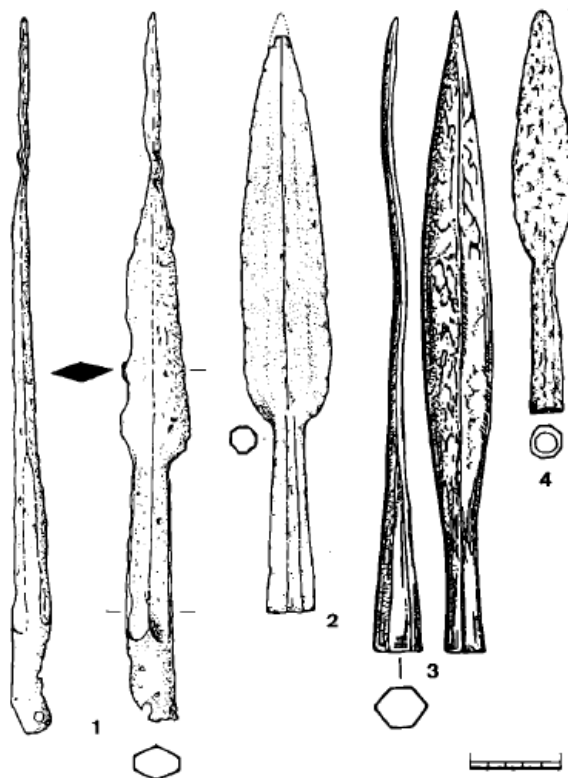

Tabulka 1: Propojení tabulek Databáze 1 (český materiál)

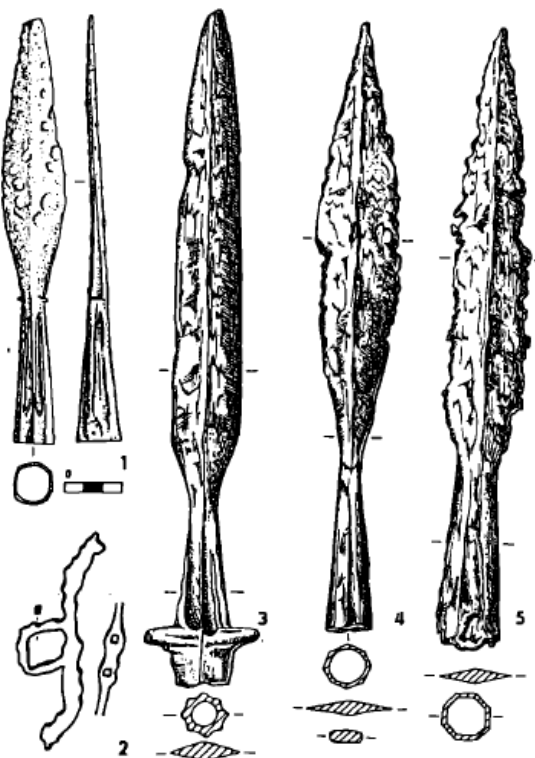

Tabulka 2: Propojení tabulek Databáze 2 (moravský materiál)

9.4 Obrázky

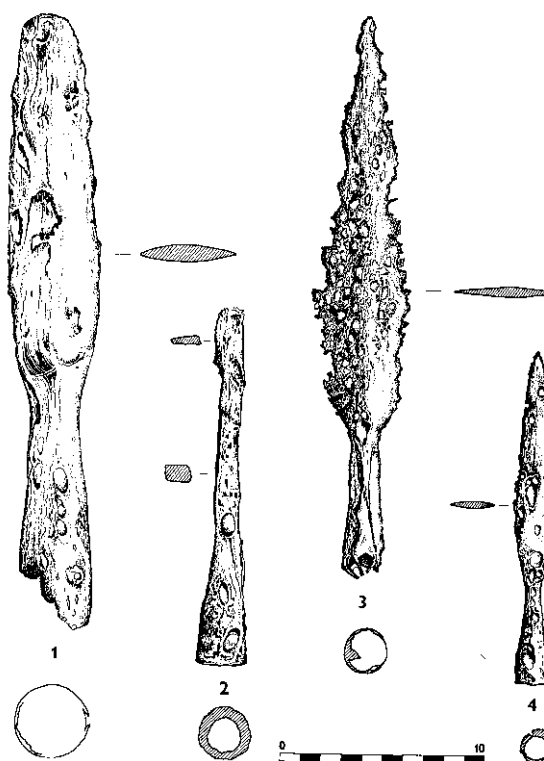
Obrázek 1: Kopí západního původu; Profantová 1998, obr. 4

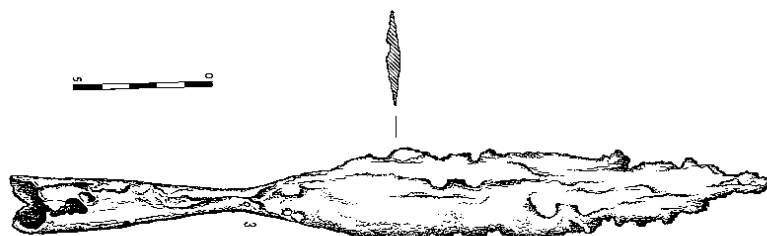
Obrázek 2: Kopí západního původu; Profantová 1998, obr. 3

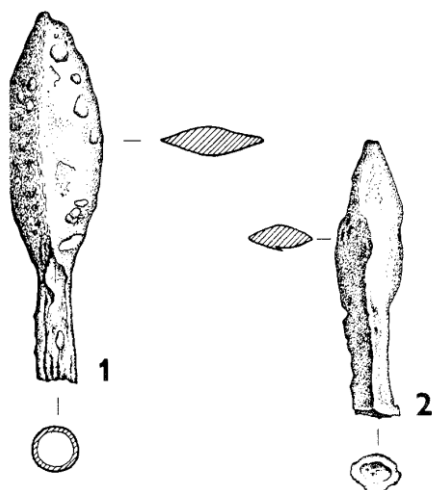
Obrázek 3: Tulejovitý nástroj (KDOR1) –Dolánky, Hrot oštěpu či botka kopí?; Bubeník 1988, Tab. VI: 8

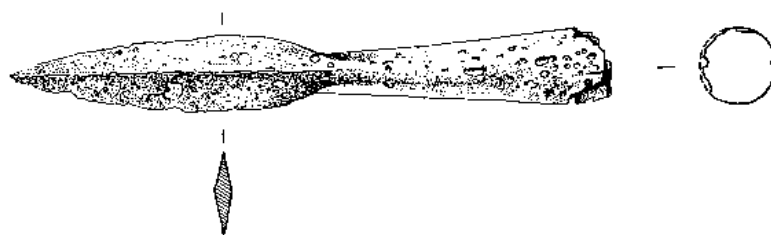
Obrázek 4: Dolánky, Kopí (KPO1 – 1; KDOR3 – 3; KDOR4 – 4) a tulejovitý předmět (KDOR2 - 2); Bubeník 1998, Tab. VII: 1-4

Obrázek 5: Dolánky - hrob, Kopí (KDOR7); Bubeník 1988, Tab. CCLI: 3

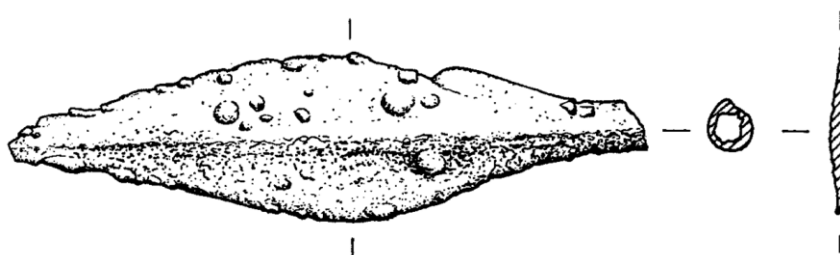
Obrázek 6: Dolánky, Kopí (KDOR5 – 1, KDOR6 – 2); Bubeník 1988, Tab. VI: 1-2

Obrázek 7: Liběšovice, Kopí (KLI1); Bubeník 1988, Tab. CXXVII: 4

Obrázek 8: Libice nad Cidlinou, Kopí (KLIB1); Turek 1946, Tab IV: 4

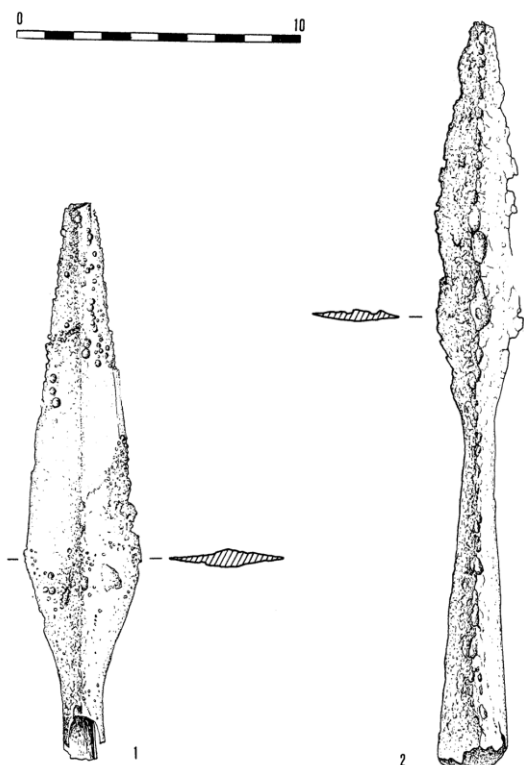
Obrázek 9: Milíčov, Kopí (KMI1); Bubeník 1988, Tab. CXLIV: 2

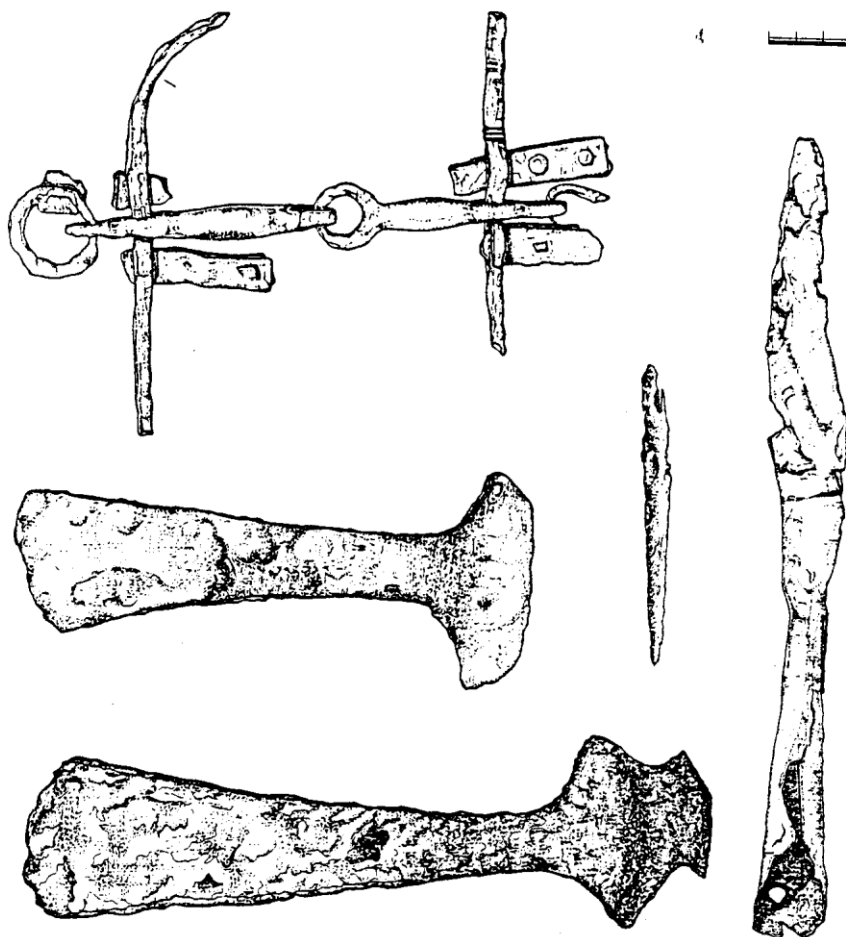
Obrázek 10: Praha-Michle, Kopí (KPRM1); Sláma 1977, Abb. 26: 20

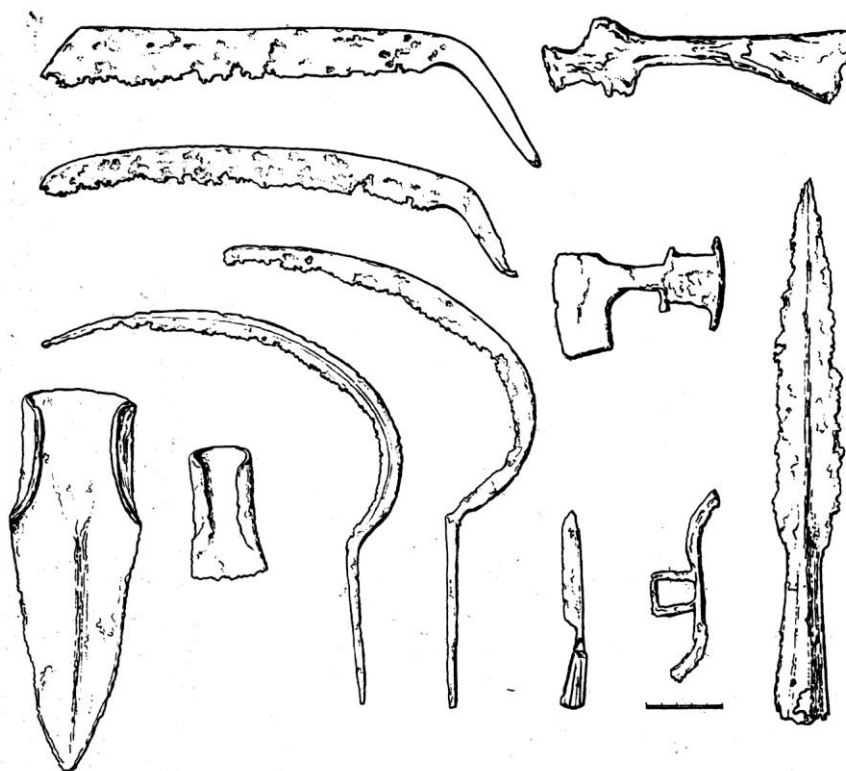
Obrázek 11: Zařičany, Kopí (KZA1); Čermák – Pič 1919, Obr. 2

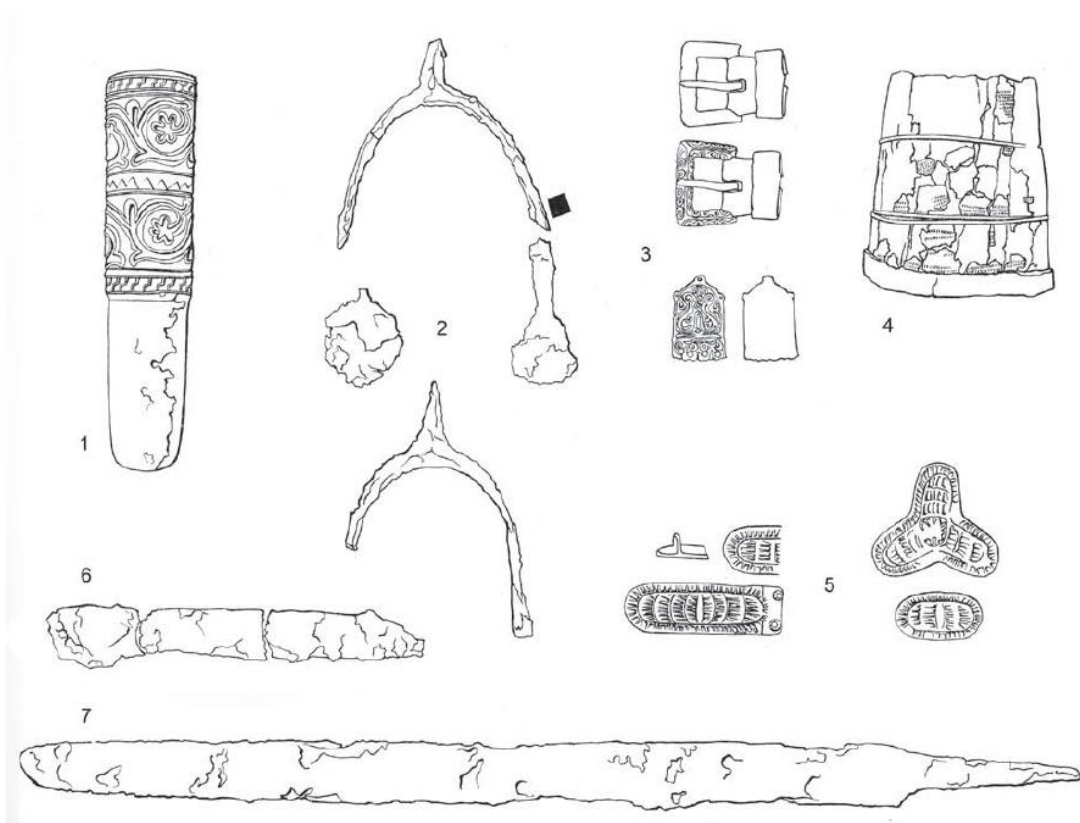
Obrázek 12: Zlovědice, Kopí (KZL1 – 1; KZL2 – 2); Bubeník 1988, Tab. CXLV: 1-2

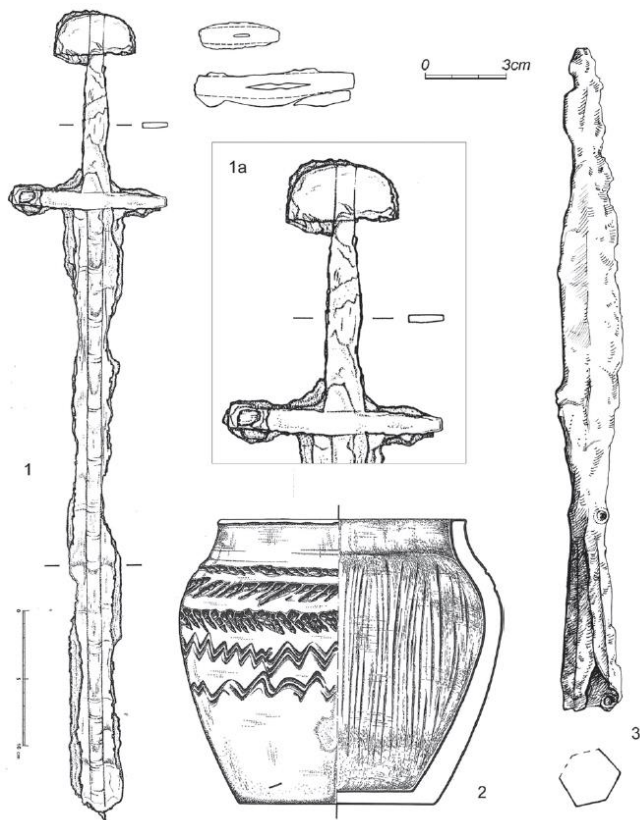
Obrázek 13: Plužná - depot, Kopí (4; KPLU1); Lutovský 2001, str. 238

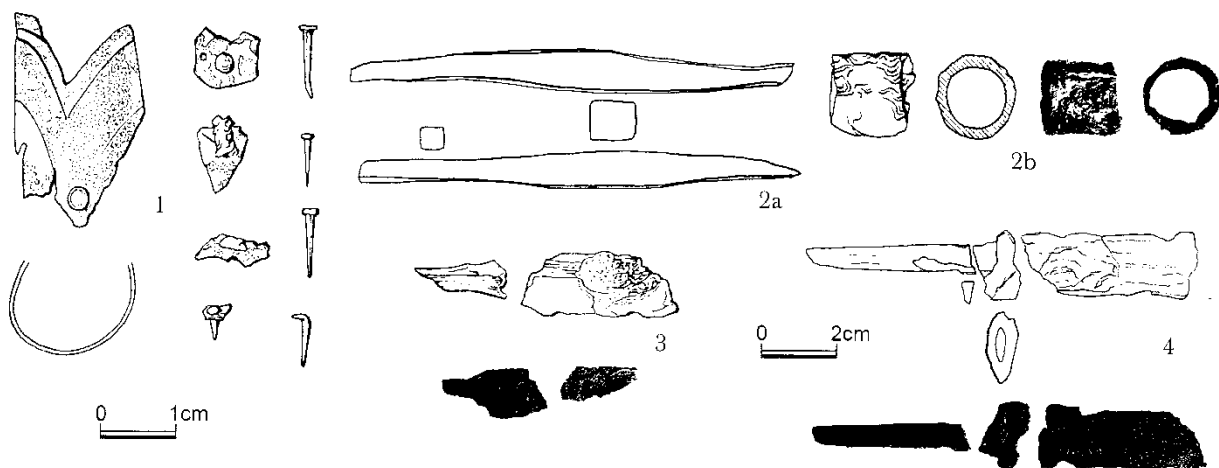
Obrázek 14: Semice-depot, Kopí (KSE1); Lutovský 2001, str. 295

Obrázek 15: Stará Kouřim - Hrob 55, Botka kopí (1; KSK) a meč (7; MSK1); Hošek – Košta 2013, Fig. 4

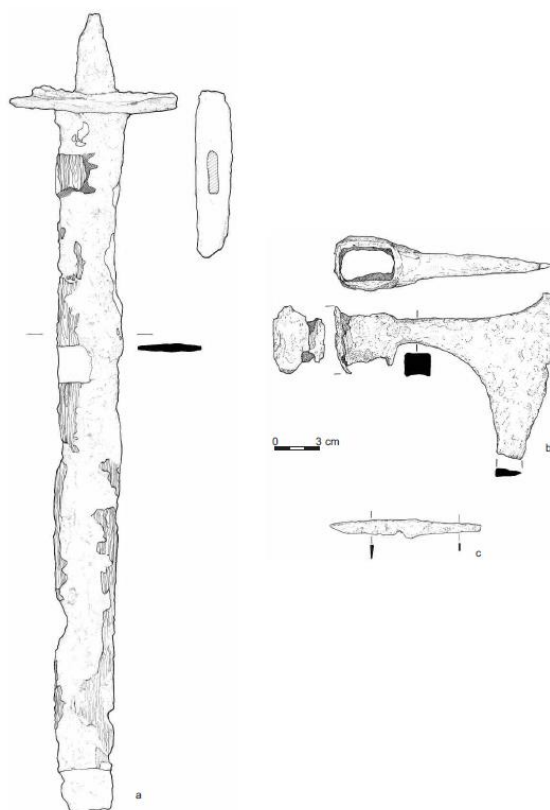
Obrázek 16: Kobylnice-hrob, Kopí (3; KKO1) a meč (MKO1); Profantová 2011, obr. 4

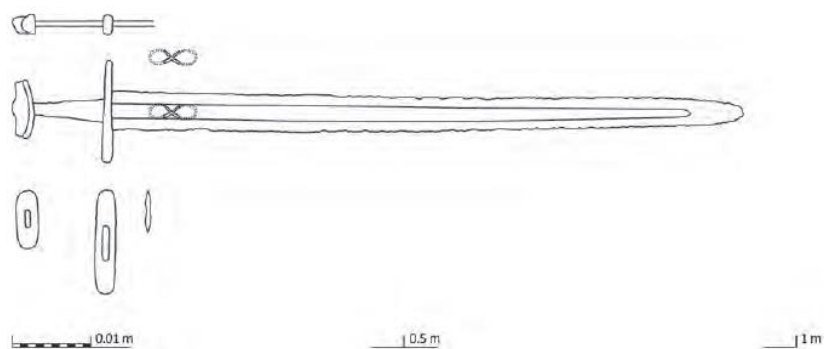
Obrázek 17: Praha - Lumbeho zahrada, botka (1 a 2a,b; KPRLU1); Smetánka 2014, str. 136

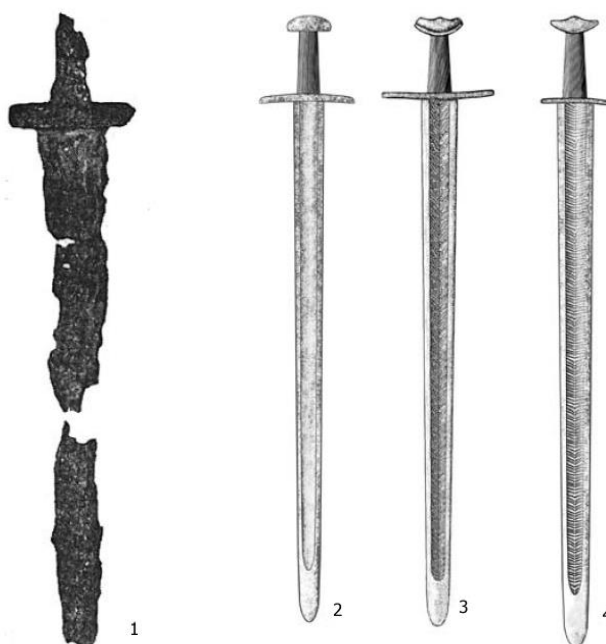
Obrázek 18: Jaroměř, meč (MJAR1); Pleiner – Plzák – Quadrat 1956, Obr. 4

Obrázek 19: Kolín, meč (MKOL1); Košta – Hošek 2008, obr. 1

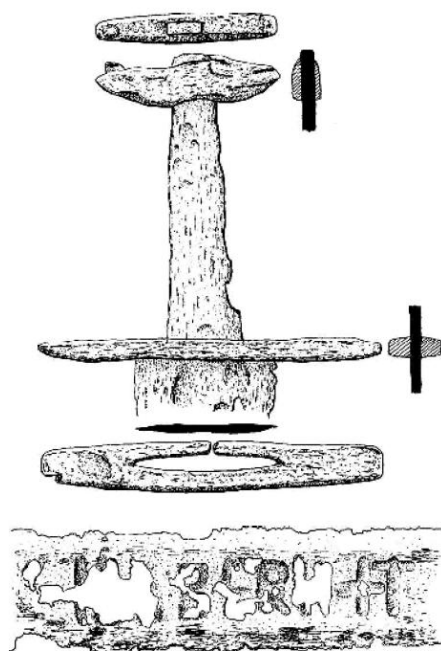
Obrázek 20: Malé Kyšice-Poteplí (Křivoklát), meč (MKP1); Hošek – Košta – Žákovský 2019, str., 151

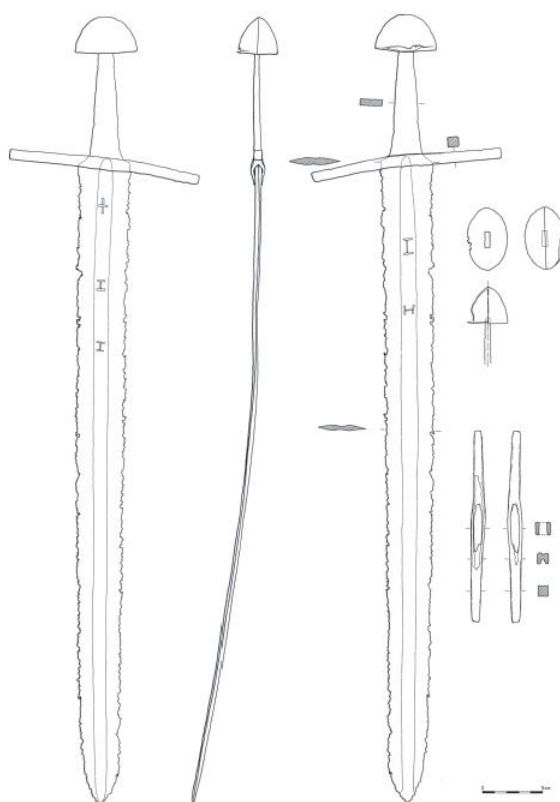
Obrázek 21: Libice nad Cidlinou, meče (1 - MLIB1; 2 - MLIB4; 3 - MLIB3; 4 - MLIB2); Hošek – Košta – Mařík 2012, Obr. 5 (rekonstrukce mečů) a Obr. 6

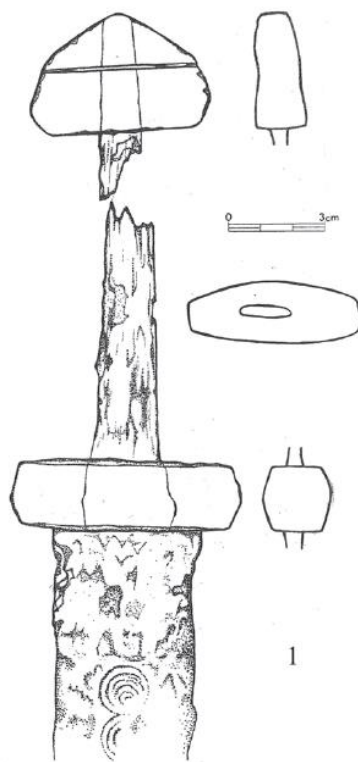
Obrázek 22: Libkovic pod Řípem, meč (MLIPŘ1); Zápotocký 1965, Obr. 15

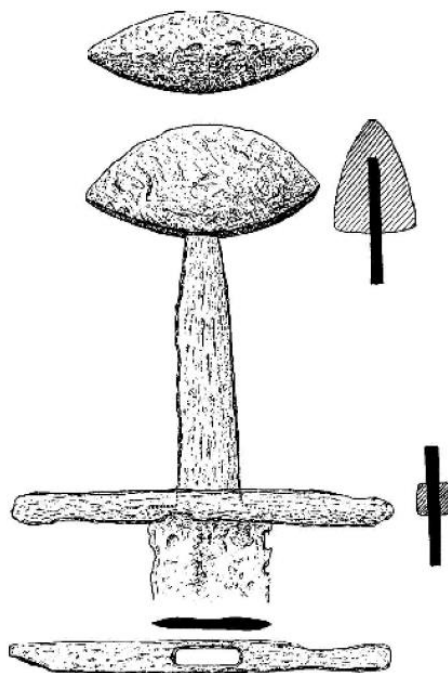
Obrázek 23: Litoměřice "Staré šance", meč (MLIT1); Zápotocký 1965, Obr. 14

Obrázek 24: Paseky u Písku, meč (MPUP1); Košta – Štefl – Hošek – Lutovský 2014, Obr. 2

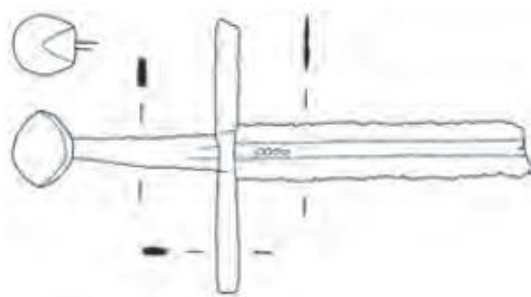
Obrázek 25: Plzeň-Doulevce, meč (MPL1); Profantová 2011,
Obr. 1a

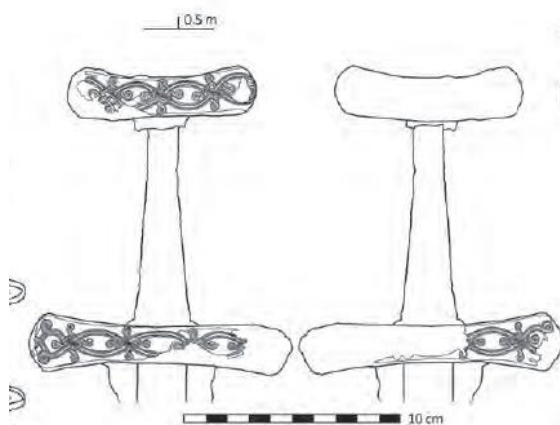
Obrázek 26: Počáply, meč (MPOČ1); Zápotocký
1965, Obr. 7

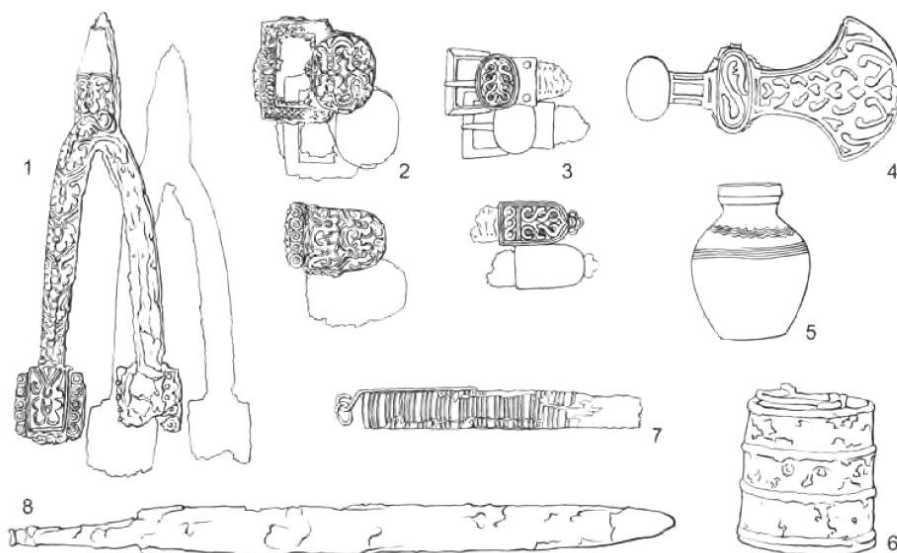
Obrázek 24: Pražský hrad III. Nádvoří, meč (MPRH1); Lutovský – Bravermanová 2007

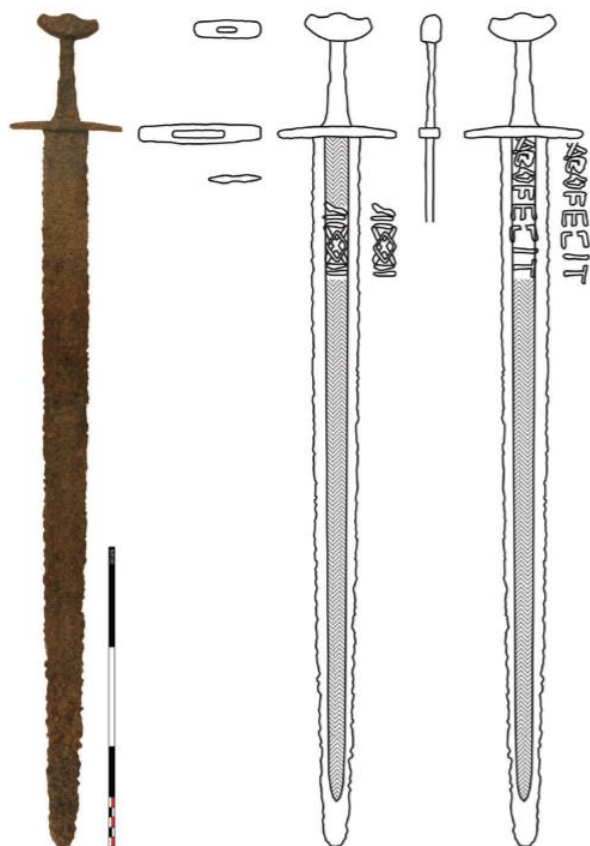
Obrázek 28: Praha, meč (MPR1); Hošek – Košta – Žákovský 2019, 214

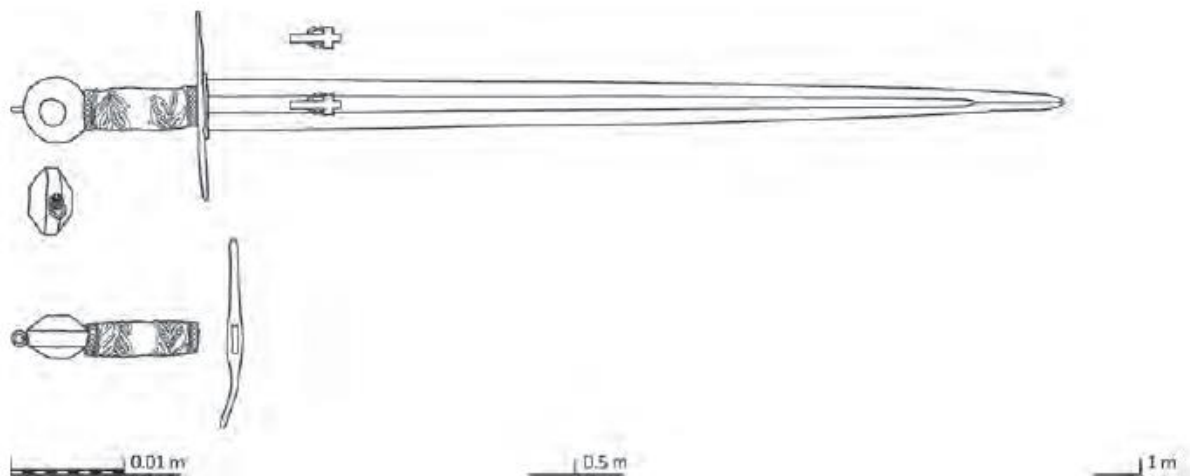
Obrázek 29: Lázně Toušeň, meč (MLT1); Hošek – Košta – Žákovský 2019, 136

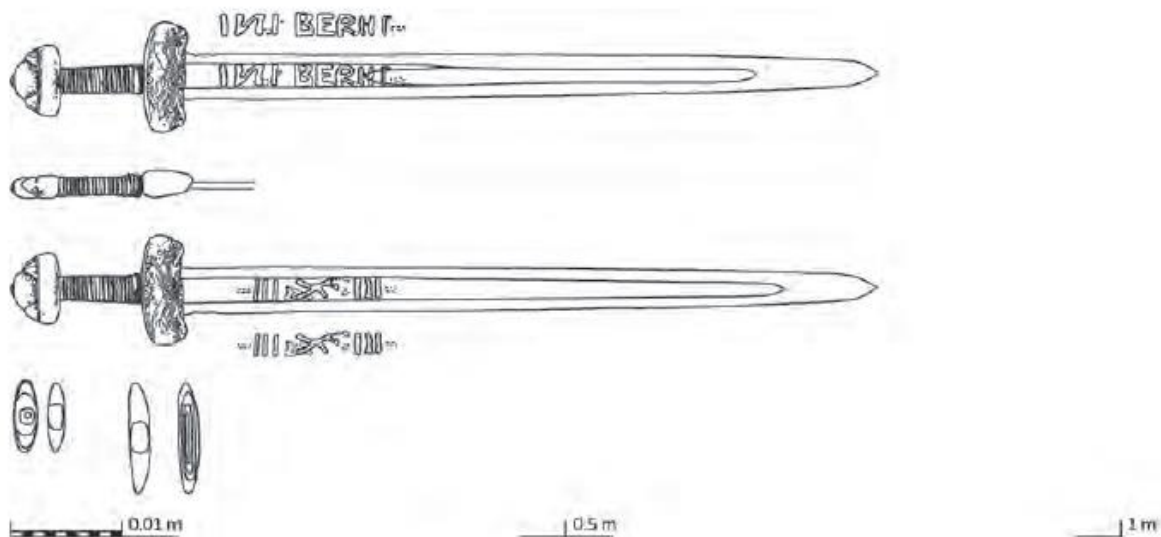
Obrázek 30: Stará Kouřim - hrob 120, meč (8 - MSK2); Košta – Hošek 2012, Obr. 3

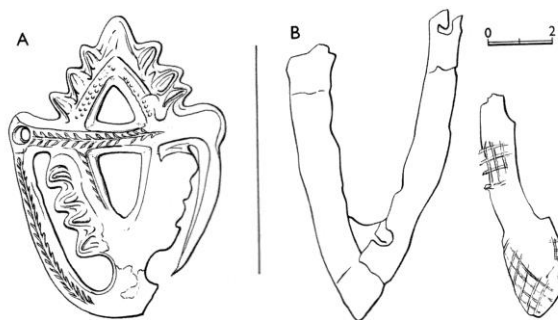
Obrázek 31: Roztoky-Žalov, meč (MŽA1); Košta – Hošek – Vopálenský – Kumpová 2018

Obrázek 32: Meč svatováclavský; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 219

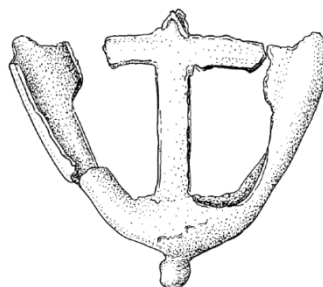
Obrázek 33: Meč svatoštěpánský; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 221

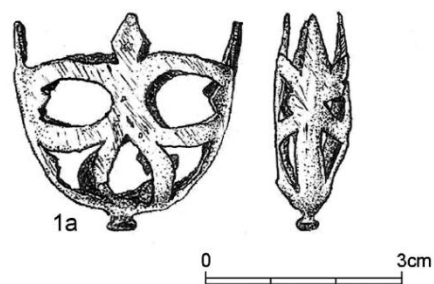
Obrázek 34: Nákončí pochvy meče Budeč (A - PMBUD1), Praha-Lahovice (B - PMRL1); Beranová - Lutovský 2009, Obr. 326

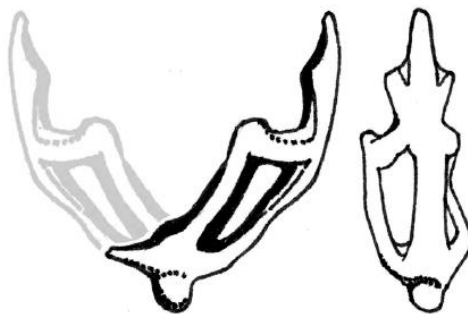
Obrázek 35: Nákončí pochvy meče Strahov (3 - PMSTR1), Stříbro (1 -PMST1, 2 - PMST2); Čechura 2017, Obr. 3

Obrázek 36: Nákončí pochvy meče Dobroměřice (PMDOB1); Korený 2012, Obr. 2

Obrázek 37: Nákončí pochvy meče Lhota u Medvědic (PMLUM1); Profantová – Štolba 2012, 1a

Obrázek 38: Nákončí pochvy meče Roudnice (PMROU1); Profantová – Štolba 2012

Obrázek 39: Kopí sv. Mauritia „Svaté kopí“; Schulze-Dörrlamm 2011, 708

Obrázek 40: Rytina na kamenech hradby – Libušín, jezdec s okřídleným kopím, štítem a praporcem; Beranová – Lutovský 2009

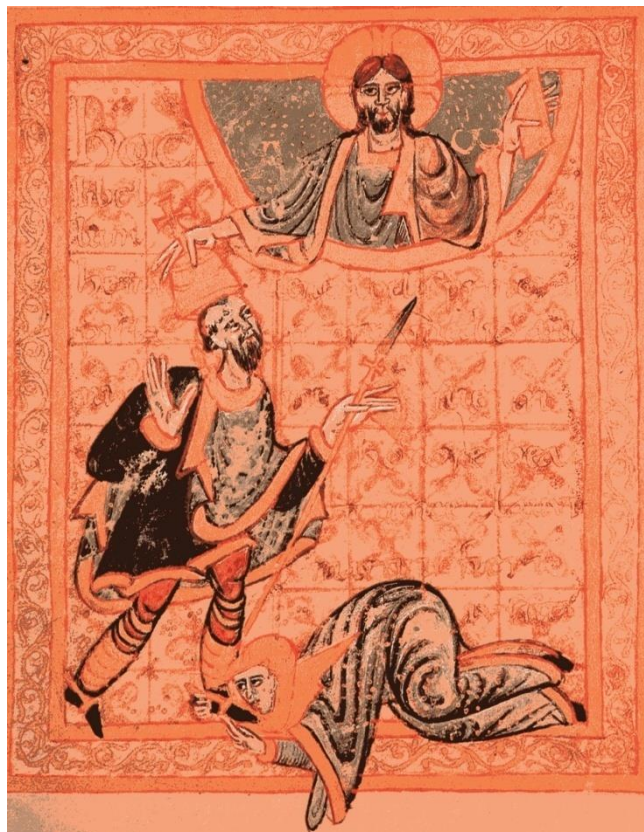
Obrázek 41: Vratislav I., malba ve Znojenské rotundě sv. Kateřiny (asi 1134); výřez z fotoplánu, poskytnuto Ing. P. Hlavenkou (2019)

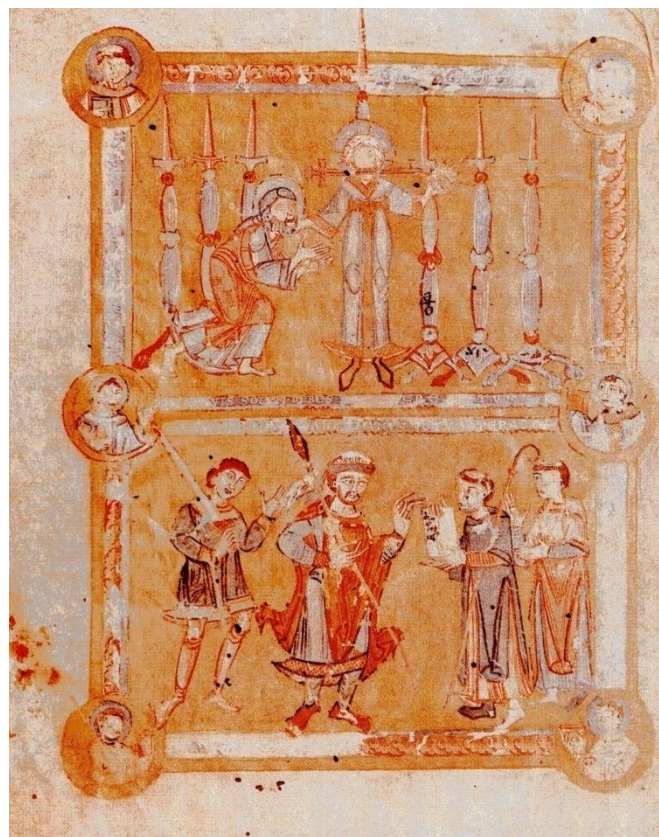
Obrázek 42: Evangeliář vyšehradský – iniciála s postavou trůnícího knížete Václava; Merhautová – Třeštík 1984, 79

Obrázek 43: Královská pečeť Václava II. (1169); trůnící sv. Václav; Merhautová – Třeštík 1984, 134

Obrázek 44: Wolfenbüttelský kodex – iluminace Gumpoldovy legendy (před rokem 1006): sv. Václav s kopím; Merhautová – Třešník 1984, 34

Obrázek 45: Svatovítská apokalypsa: nahoře Kristus s meče v ústech, dole kníže doprovázený zbrojnošem; Benda, K. a kol 1984, 104

Obrázek 46: Relikviář z Kruszwice (12. století), uložen v Národním Muzeu v Krakově; Váňa 1983, 199

Obrázek 47: Kostel sv. Jakuba: postava sv. Václava (1165); Merhautová – Třeštík 1984, 146

Obrázek 48: Wölffenbüttelský kodex – iluminace Gumpoldovy legendy (před rokem 1006), zavraždění sv. Václava; Benda, K. a kol 1984, 103

Obrázek 5: Sv. Michael s kopím a štítem a andělé s kopím a mečem bojující s draky (Evangeliář z 11. století, British Library; Konečný 2005, 348

9.5 Seznam lokalit

Bělčice (okr. Strakonice)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KBE1)

- Místo nálezů: úpatí Budína
 - Tulej: osmihranná
 - Poznámky: předběžná datace 14. - 15. století, typologicky odpovídá i době mladší
 - Rozměry: délka 35 cm, tulej 11,2 cm, pr. tuleje 3 cm, š. listu 5 cm
- Literatura:** Profantová 1998, 85-86; Waldhauser 1992, 643.

Budeč nad Kováry (okr. Kladno)

Nálezový kontext a

Kontext: Hradiště

Artefakt: Kování pochvy meče (PMBUD1)

- Bronzové, lité, prolamované
- Rostlinný dekor
- Rozměry: neuvedeno

Literatura: Beranová – Lutovský 2009, 293; Profantová – Štolba 2012.

Nálezový kontext b

Kontext: Hrob

Hrob:

- bez bližších informací

Artefakt: Meč (MBUD1)

- Bez bližších informací
- Poznámky: bez hlavice, přímá kratší zástita

Další nálezy:

- Zbytky skla
- Sekera
- 2 Nádoby (hrnce) – grafit, vložená jedna v druhé

Literatura: Sláma 1977, 54; Zíbrt 1903, 215.

Čáslav (okr. Kutná Hora)

Kontext: Sídliště

Artefakt: Kování pochvy meče (PMČA1)

- Bez bližších informací

Literatura: Bubeník 1997, 12.

Čtyřkoly – Lštění (okr. Benešov)

Kontext: Hrob

Hroby:

- Bez bližších informací
- Poznámky: Zapuštěné ve skále?, 3 hroby s neobyčejně dlouhými jedinci (podle svědka)

Artefakt: Meč (MČL1)

- Poloha artefaktu v hrobě: Po boku zemřelých (všech?)
- Bez dalších informací

Další nálezy:

- Šperky

Literatura: Sláma 1977, 33.

Dobroměřice (okr. Louny)

Kontext: Bez kontextu /Hrob

Artefakt: Nákončí pochvy meče (PMDOB1)

- Barevný kov
- Typ I, varianta B Kocha; varianta 210 S. Krabath
- Rozměry: výška 49 mm, šířka 58 mm

Literatura: Korený 2012.

Dobřichov (okr. Kolín)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MDO1)

- Bez bližších informací

Další nálezy:

- Sekera

Literatura: Soudská 1954, 20.

Dolánky - Rubín (okr. Louny)

Nálezový kontext a

Kontext: Bez kontextu

Artefakt 1: Botka kopí/hrot oštěpu 1. (KDOR1):

- Místo nálezů: JV předpolí vrchu, Slámovo pole

- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: ze stejného prostoru: sekera, železný rámeček přezky
- Rozměry: délka 18,5 cm; pr. tuleje 2,7 cm; š. hřbetu 1,4 cm

Artefakt 2: Botka kopí/hrot oštěpu 2. (KDOR2):

- Místo nálezů: svah vrchu
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: Žádné
- Rozměry: délka 17,5 cm; pr. tuleje 2,5 cm; š. odlomeného břitu 1,3 cm

Artefakt 3: Kopí 3. (KDOR3):

- Místo nálezů: Rubín – svah
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: silně poškozené rzí, listovitý hrot, otvory pro nýty
- Rozměry: délka 27 cm; max š. listu 5cm; pr. tulejky 2cm

Artefakt 4-6: 3 Kopí/oštěpy (KDOR 4-6):

- Místo nálezů: bez bližší lokace
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: nejisté kulturní zařazení, větší množství?
- Rozměry: neuvedeno

Literatura: Bubeník 1988, 182.

Nálezový kontext b

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Kopí (KDOR7):

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: střechově zesílená čepel, listovitý hrot
- Rozměry: délka 27,5 cm, d. tulejky 2,2 cm, š. listu 3,5 cm

Literatura: Bubeník 1988, 215.

Drahelčice – Hořelice u Unhoště (okr. Praha-západ)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MDH1)

- Poloha artefaktu v hrobě: při pravé ruce
- Bez dalších informací

Další nálezy:

- Esovité záušnice
 - Nádobka – černošedá (popelnice)
- Literatura:** 1860, 45; Píč 1909, 333; Soudská 1954, 21.

Husinec (okr. Praha-východ)

Kontext: Hrob

Hrob: 8

- Bez bližších informací
- Artefakt: Kopí? (KHU1)**
- Dřevěná tyč
 - Rozměry: délka 70 cm, š. 2 cm

Další nálezy:

- Nůž – fragmenty, zbytky dřevěné rukojeti
- Literatura:** Sláma 1977, 45.

Jaroměř (okr. Náchod)

Kontext: Hrob

Artefakt: Meč (MJAR1)

- Místo nálezu: neuvedeno
- Typ: X
- Poznámky: na čepeli zbytky dřeva pochvy, celooceľový
- Rozměry: délka 763 mm, záštita 110 mm, rukojeť 108 mm

Literatura: Pleiner – Plizák – Quadrat 1956,322-325; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 304-305.

Jindřichov (okr. Cheb)

Kontext: Hrob

Artefakt: Sax (MJI1)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Poznámky: zbytky pochvy, kování, silně zkorodovaný
- Rozměry: délka 61,7 cm

Další nálezy:

- Ocílka
- Nádobka
- Nůž?

Literatura: Soudská 1954, 22, Hasil 2009,38; Schejbalová 2013, 82.

Kobylnice (okr. Kutná Hora)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez úpravy?
- Orientace: Z-V
- Datace: 2. polovina 9. století – počátek 10. století
- Bez dalších informací

Artefakt: Meč (MKO1)

- Poloha artefaktu v hrobě: na pravé straně kostry
- Typ: X
- Poznámky: V dolní třetině přelomený, plochý jílec, zakončen hlavicí s rovným spodkem a obloukovitě prohnutými stranami, válcovitá záštita
- Rozměry: délka 583 mm, záštita 110 mm, rukojeť 94 mm

Artefakt: Hrot kopí/oštěpu (KKO1)

- Poloha artefaktu v hrobě: při levém rameni
- Tulej: šestihranná
- Poznámky: žebro (naznačené), tenká dlouhá tulej
- Rozměry: délka 25,5 cm, š. listu 2,4 cm, pr. tuleje 2 cm, tulej 7,72 cm

Další nálezy:

- Nádoba – za lebkou, robustní, hrubší slídnatý materiál hnědé barvy, výzdoba: dvě drobné trojitě vlnice a tři řady vzájemně se lomících kolem vtečkovaných čárek, kónické hrdlo

Literatura: Soudská 1954, 22; Dvořák – Filip 1946, 94; Profantová 2011, 75; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 119.

Kolín – Cihelna (okr. Kolín)**Kontext:** Hrob**Hrob:**

- Hrobová jáma: hl. 1,5 až 2,5m; půdorys 2,5 x 2,5 m
- Orientace: Z-V
- Datace: 2. – 4. čtvrtina 9. století
- Úprava: vydřevení
- Poznámky: Dvě kostry – muž a žena

Artefakt: Meč (MKOL1)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Typ: nelze přesně určit (pravděpodobně N nebo X)
- Poznámky: bez hrotu a jílice – zkorodován, Import – Porýní, dřevěná pochva – dochována v ostrůvcích rzi na meči (zdobena kůží i kovovými součástmi, lemována textílem), celooceľový
- Rozměry: délka (896 mm) 533 mm, záštita (158 mm) 110 mm, rukojeť 52 mm

(v závorce rozměry z doby nálezů 1864)

Další nálezy:

- Sekera s rozšířeným ostřím – universální typ, nejspíše zhotoven v kovárnách z Čech, kombinace železa a oceli?
- Stříbrné a pozlacené kování řemení meče – karolinská pásová souprava, rostlinné ornamenty
- Ostruhy – zdobný předmět (ne funkční), pozlacené, koncové části ramen výzdoba -šperkařskými technikami (tordování, granulace), chybí bodec
- Kování malého opasku – stříbrné, pozlacené, nákončí – motiv stylizované zvířecí postavičky
- Kalich – stříbrný, částečně pozlacený, dvě části, skutečná podoba?, nádoba určená k bohoslužbě?
- Závěsek ze slonoviny zdobený zlatým plechem; závěsná schránka (bronz, zlacená); skleněné, stříbrné i pozlacené perly, jantar?, několik gombíků
- Náušnice – bubínkové, pozlacený plíšek, sedmibubínkové?
- Skleněné nádoby – pohárek s proplétaným vzorem přitavovaných tyčinek, nízká plochá miska, světle zelené sklo, import
- Bronzové nádoby – bronzová mísa; okované dřevěné vědro (fragментy), věderko vzácný tvar (oválný – jezdecké?), dřevěné, s plechovým pláštěm staženým obručemi, boky vědra zpevňovali železné pásy – analogie z velkomoravských pohřebišť

Literatura: Lutovský 1997; Košta – Hošek 2008, 7-37; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 122.

Lázně Toušeň (okr. Praha-východ)

Kontext: Bez kontextu (říční nález)

Artefakt: Meč (MLT1)

- Typ: S
- Poznámky: zdobená hlavice a záštita („povlak“ – stříbro a mosaz), 10. – 11. století
- Rozměry: 816 mm, rukojeť 95 mm, záštita 128,6 mm

Lit.: Hošek – Košta – Žákovský 2019, 136-137.

Levý Hradec (okr. Praha-západ)

Kontext: NN

Artefakt: Kopí (KLH1)

- Místo nálezu: Blízko levohradského kostela
- Tulej: šestihranná
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 40 cm, tulej 12,7, pr. tuleje 2,7 cm, š. Listu 5

Artefakt: Kopí – tulejka (KLH2)

- Místo nálezů: Předhradí
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: pouze tulej
- Rozměry: neuvedeno

Literatura: Profantová 1998, 85-86; Borkovský 1965, 71-72.

Lhota u Medvědic (okr. Litoměřice)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Nákončí pochvy meče (PMLUM1)

- Lokace: Páková Hora
- Bronzové, prolamované
- Tvar písmene U
- Rozměry: výška 3,3 cm, šířka 3,5, tloušťka 1,1 cm, váha 8,36 g

Literatura: Profantová – Štolba 2012.

Liběšovice (okr. Louny)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KLI1)

- Místo nálezů: neuvedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: listová čepel, ve středu zesílená
- Rozměry: neuvedeno

Literatura: Bubeník 1988, 141.

Libětice (okr. Strakonice)

Kontext: Sídliště

Artefakt: Kování pochvy meče (PMLIBE1)

- Bez bližších informací

Literatura: Bubeník 1997, 35.

Libice nad Cidlinou – aglomerace (okr. Nymburk)***Nálezový kontext a***

Kontext: Hrob

Hrob:

- Lokace: V místě dnešního katolického hřbitova
- Bez dalších informací

Artefakt: Meč (MLIB1)

- Poloha v hrobě: neuvedeno
- Typ: nelze blíže typologicky zařadit
- Poznámky: absence hlavice
- Rozměry: délka 473 mm, záštita 98 mm

Literatura: Hošek – Košta – Mařík 2012, 71; Turek 1946, 49; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 139.

Nálezový kontext b

Kontext: Hrob

Hrob: 1?

- Lokace: Řadový hřbitov v sousedství hradiště
- Orientace: JZ-SV
- Bez dalších informací

Artefakt: Kopí (KLIB1)

- Poloha artefaktu v hrobě: u hlavy
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 353 mm

Další nálezy:

- Nůž – za pasem; dlouhý hrotitý řap se zbytky dřeva

Literatura: Turek 1946, 47; Soudská 1954, 22.

Nálezový kontext c

Kontext: Hrob

Hrob: 227a

- Lokace: na akropoli
- Hrobová jáma: obdélný tvar (235 x 95 x cca 50 cm pod navázkou)
- Orientace: Z-V
- Úprava: pozůstatky stěn dřevěné konstrukce (rakev?)
- Datace: pol. 10. století
- Poznámky: dospělý muž nadprůměrné výšky, na dřevěné desce v jižní části, předchází stavbě kostela (střední/mladší doba hradištní)

Artefakt: Meč (MLIB2)

- Poloha artefaktu v hrobě: na levé straně u nohy
- Typ: Y
- Poznámky: Uložen v dřevěné pochvě – pozůstatky textilu a dalších org. látek, rukojeť částečně překrývala pánev (spodní část zasunuta pod kolenní kloub levé nohy), silně zkorodovaná záštita, středový žlábek (poměrně široký)
- Rozměry: délka 916 mm, rukojeť 91 mm, záštita 102 mm (dnešní délka)

Další nálezy:

- Ostruhy s dlouhým bodcem, s kvadratickými úchytnými ploténkami, železné
- Fragmenty železných kování řemení ostruh

Literatura: Hošek – Košta – Mařík 2012, 72-74; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 139-140.

Nálezový kontext d: Opolany – Kanín

Kontext: Hrob

Hrob: 54

- Lokace: poloha Kanín II
- Hrobová jáma: nepravidelný ovál (285×126×74 cm), ploché dno
- Orientace: SZ-JV
- Datace: 1. – 2. třetina 10. století
- Úprava: stopy dřevěného obložení

Artefakt: Meč (MLIB3)

- Poloha artefaktu v hrobě: mezi dolními končetinami
- Typ: Y
- Poznámky: Zbytky dřevěné pochvy (především v horní části), záštita přímá, a v poměru k soudobím mečům extrémně dlouhá, dvojsečná čepel, středový žlábek
- Rozměry: 897 mm, rukojeť 82 mm, záštita: 163 mm

Další nálezy:

- Vědérko – závěsná kování ve tvaru převráceného T, železné obloukové držadlo
- Ostruhy – železné s bodcem a rozdílně tvarovanými ploténkami, pocínované, oblast chodidel
- Železné součásti garnitury řemení ostruh
- Železný nůž – vlevo od pánve, vlkově přivařená ostří

Literatura: Hošek – Košta – Mařík 2012, 74-75; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 199-200.

Nálezový kontext e: Opolany – Kanín

Kontext: Hrob

Hrob: 184

- Lokace: poloha Kanín III
- Hrobová jáma: pravidelný obdélný tvar (257 x 85cm)
- Orientace: SZ-JV
- Datace: 1. – 2. třetina 10. století
- Úprava: stopy dřevěné konstrukce – obvod hrobu a dno
- Poznámky: Kosterní pozůstatky rozloženy

Artefakt: Meč (MLIB4)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Typ: X
- Poznámky: Čepel – narušena korozí, poměrně krátká, středový žlábek, v pochvě z bukového dřeva, rukojeť z lipového dřeva, ve spodní části jílce zbytky tkaniny, čepel kalena pouze v linii ostří, jednodušší zbraň dobré kvality
- Rozměry: 875 mm, rukojeť 90 mm, záštita 132 mm

Další nálezy:

- 2 Ostruhy – silně zkorodované, dlouhé bodce
- Keramická nádoba
- Zlomek zvířecí kosti
- Zlomky minimálně dvou dalších ostruh
- Kování dřevěného vědérka
- Část železné přezky
- Železná šipka

Literatura: Hošek – Košta – Mařík 2012, 75-76; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 198-199.

Libkovice pod Řípem (okr. Litoměřice)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MLIPŘ1)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Typ: Y
- Poznámky: damasek
- Rozměry: délka 860 mm, záštita 132 mm, rukojeť 92 mm

Literatura: Zápotocký 1965, 332.

Libochovičky (okr. Kladno)***Nálezový kontext a: U Homole***

Kontext: Hrob

Hrob:

- Hrobová jáma: cca 200 x 75 x 75 cm
- Úprava: vyzděný a přikrytý plochými kameny
- Lokace: Kováry u Brůdku (nově)
- Poznámky: zapuštěn ve skále

Artefakt: Meč (MLIBO1)

- Bez bližších informací

Další nálezy:

- 2 gombíky – kulovité, pozlacené, poutko, reliéf - orámovaná roseta
- Bronzová jehlice

Literatura: Sláma 1977, 69; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 267 - 268

Nálezový kontext b: Libochovičky – Číčovice

Kontext: Hrob

Artefakt: Meč (MLIBO2)

- Bez dalších informací
- Poznámky: Krátká příčka, rukojeť – dřevěné destičky, hlavice – dvě spirály

Další nálezy:

- Železné úlomky – nůž?
- Srpovitý nožík
- Hliněná nádoba – pod okrajem pás šesti rovnoběžných rýh, vlnice (osm souběžných rýh)
- Kostěné destičky – zdobené drobnými kroužky s tečkou uprostřed, červené

Literatura: Soudská 1954, 20; Památky archeologické XIV, 1887, 103; Sláma 1977, 70.

Litoměřice (okr. Litoměřice)

Nálezový kontext a: Pozemek kat. Č. 2915/2, mezi Viničnou a Nádražní ul.

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MLIT1)

- Typ: Y
- Poznámky: chybí hrot, nápis – BERH+T (VLFBERHT?)
- Rozměry: délka 852 mm; záštita 141 mm, rukojeť 90 mm

Další nálezy: ?

Literatura: Zápotocký 1965, 224-226 a 348; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 145.

Nálezový kontext b: Českolipská ulice, pozemek kat. Č. 2761

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MLIT2)

- Bez bližších informací

Literatura: Zápotocký 1965, 349-350.

Loket (okr. Sokolov)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KLO1)

- Místo nálezů: nevedeno
- Tulej: šestihránná
- Poznámky: zdobená vkloubenými obloučky, pod nimi přechází v tulej kruhovou
- Rozměry: délka 42 cm, tulej 12,7 cm, pr. tuleje 2,8 cm, š. listu 4,1 cm

Literatura: Profantová 1998, 85-86.

Malé Kyšice - Poteplí (okr. Kladno)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Meč (MKP1)

- Typ: Y
- Poznámky: v literatuře popisován jak meč z Křivoklátska; zdobený (železná tauzie)
- Rozměry: délka 934 mm, záštita 129 mm, rukojeť 90 mm

Literatura: Sláma 1977, 62; Hošek – Košta – Mařík 2012, 77; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 150-151.

Milíčov (okr. Rakovník)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt 1: Kopí 1. (KMI1)

- Bez dalších informací
- Poznámky: odlomená tulej, okrouhlá s výběžkem

Artefakt 2: Kopí 2. (KMI2)

- Tulej: šestihránná,
- Poznámky: tausovaná kapkovitými útvary, křídélka
- Rozměry: délka: 23,5 cm; tulej 8 cm, pr. tuleje 2,1 cm, š. listu 3,4 cm

Artefakt 3-5: 3 hroty oštěpů (KMI3-5)

- Podle inventáře

Literatura: Profantová 1998; Bubeník 1988, 145.

Milíkovice/Němětice (okr. Strakonice)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KMIL1)

- Místo nálezů: nevedeno
- Tulej: osmihránná
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 33 cm, š. Listu 1,9 cm, pr. tuleje 2,1 cm, tulej 5,2 cm

Literatura: Profantová 1998, 85-86; Bubeník 1997, 40.

Na Spálenečku (okr. Domažlice)

Kontext: NN

Artefakt: Kopí (KS1)

- Tulej: osmihránná
- Bez dalších informací

Literatura: Profantová 2011, 75.

Nové Strašecí (okr. Rakovník)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KNS1)

- Místo nálezů: nevedeno
- Tulej: šestihránná
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 23,1 cm, tulej 8,5 cm, pr. tuleje 1,9 cm, š. Listu 3,4 cm

Literatura: Profantová 1998, 85-86.

Nymburk (okr. Nymburk)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Orientace: V-Z
- Poznámky: hloubka 2 m, kostra bez lebky
- Bez dalších informací

Artefakt: Kopí (KNY1)

- Místo nálezů: nevedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 39, 5 cm, tulej 14, 7 cm, š. 3,8 cm

Další nálezy:

- Nůž

- Obruče a kruh vědérka
- Ocílka

Literatura: Schulz 1885, 45-46; Soudská 1954, 23.

Pardubice (okr. Pardubice)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Meč (MPAR1)

- Typ: X?
- Bez dalších informací

Literatura: Hošek – Košta – Mařík 2012, 76; Pič 1909, 100; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 201.

Paseky u Písku (okr. Písek)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Meč (MPUP1)

- Místo nálezů: návrší Bytina
- Typ: X
- Poznámky: mosazné (tauzované) znaky: křížek, „I“; „I“ a „H“, dutá hlavice, druhotně zkrácená čepel, čepel druhotně zkrácena a zahrocena, neodpovídá běžnému zhotovení mečů 9. a 10. století (nemá samostatně navařené břity), datace 11. – 13. století
- Rozměry: délka 653 mm, záštita 161,5 mm, 88 mm

Literatura: Košta – Šteffl – Hošek – Lutovský 2014; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 202.

Plužná (okr. Mladá Boleslav)

Kontext: Depot

Depot:

- Datace: 8. století

Artefakt: Kopí (KPLU1)

- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: žádné
- Délka 31,5 cm, tulej 13,5 cm, pr. tuleje 2,3 cm

Další nálezy:

- Dvě sekery
- Udidlo
- Železný hrot

Literatura: Lutovský 2001, 239; Měřínský 2009, 387.

Plzeň – Doulevce (okr. Plzeň)

Kontext: Bez kontextu /hrob

Artefakt: Meč (MPL1)

- Typ: B
- Poznámky: tauzovaná výzdoba (damaskovaná)
- Rozměry: délka 910 mm, rukojeť 90 mm, záštita 70 mm

Literatura: Profantová 2011, 72; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 205-206.

Poberouní

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KPOB1)

- Místo nálezů: neuvedeno
- Tulej: šestihranná
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 35,6 cm; tulej 6,8 cm, pr. tuleje 2,4 cm, š. listu 3 cm

Literatura: Profantová 1998, Borkovský 1942, 59-61.

Počaply (okr. Litoměřice)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MPOČ1)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Typ: „Nadolský“
- Poznámky: chybí hrot
- Rozměry: délka 736 mm; rukojeť 138 mm

Literatura: Zápotocký 1965, 372; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 256-257.

Podbořany (okr. Louny)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KPO1)

- Místo nálezů: neuvedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: tulej opatřená otvorem, ve středu zesílená čepel, listovitý hrot, odlomený
- Rozměry: délka (zachovaná) 29 cm, š. čepele 4,6 cm, pr. tuleje 3,6 cm

Literatura: Bubeník 1988, 149.

Praha (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Bez kontextu, (říční nález, pod Karlovým mostem)

Artefakt: Meč (MPR1)

- Typ: neuvedeno
- Poznámky: fragment (zachování „silné části“ – jílec + část čepele), zdobený na čepeli, 11. – 12. století
- Rozměry: délka 315 mm, zástita 165 mm

Literatura: Hošek – Košta – Žákovský 2019, 214.

Praha –Bohnice (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MPRB1)

- Bez bližších informací

Další nálezy:

- Sekera

Literatura: Sláma 1977, 89.

Pražský hrad III. Nádvoří (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Hrob

Hrob: Okraj nejstaršího pohřebiště

- Orientace: Z-V
- Úprava: Dřevěná rakev – 3 m délka, 125 cm š.
- Poznámky: Pečlivost uložení + 2 druhy dřeva – význam jedince, milodary se nepodobají jiným na křesťanských hřbitovech na pražském hradě

Artefakt: Meč (MPRH1)

- Poloha artefaktu v hrobě: Na pravé ruce, rukojeť k lokti, ostří rovně podél pravé nohy
- Typ: X
- Poznámky: zrezivělý rozpadlý na několik kusů, v dřevěné pochvě lemované na horním konci železným kováním, na povrchu potažena kůží, na jilci dřevěné střenky (zaoblené na hranách – asi ovinuty koží kůží, přes kterou byla látka)
- Rozměry: délka 95,2cm; 81 cm ostří, příčka 13 cm

Další nálezy:

- Kožený váček – Nýtovaný bronzovými nýty spojované kroužky z bílého kovu (Zinek, stříbro?), v něm Ocilka, pazourek a železný předmět, nýtky spojující kůži

- Dýka - levá strana u stehenního kloubu, oboustranné ostří + nůž
- Sekera – na opukovém kameni v prodloužení pravého chodidla, 20 cm dlouhý, 9-12 cm široký a 4 cm dlouhý; ležela asi po pravé straně meče
- Vědérko

Literatura: Borkovský 1946; Lutovský – Bravermanová 2007, 95-96.

Praha – Dejvice (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Hrob

Hrob: 15

- Bez bližších informací
- Poznámky: dvojitý pohřeb, dospělý jedinci

Artefakt: Kopí (KPRD1)

- Bez bližších informací

Další nálezy:

- 2 nože

Literatura: Sláma 1977, 95-96.

Praha – Kaprova ulice (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací
- Poznámky: Lebka prořatá hřebem, další hroby datovány do 12. -13 století

Artefakt: Meč (MPRK1)

- Bez bližších informací

Literatura: Soudská 1954, 23.

Praha-Lahovice (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Nákončí pochvy meče (PMPRL1)

- Železný plech
- Tvar V
- Pochva podél levé strany nohou (meč chybí)
- Rozměry: neuvedeno

Další nálezy:

- Kování štítu
- Nůž

- Nádoba – dokonale zhotovená, 9. stol

Literatura: Krumphanzlová 1974, 80.

Praha – Lumbeho zahrada (okr. Hlavní město Praha)

Kontext: Hrob

Hrob: H-76

- Jáma: obdélníkový půdorys, 286 x 109 x 75 cm
- Orientace: Z-V
- Poznámky: V JZ rohu dva opukové kameny

Artefakt: Kopí? (KPRLU1)

- Objímka – pravá strana u maxilly; torzo a tři menší fragmenty, válcovitá, stopy zlacení, lineární arkádový motiv; uvnitř dutiny zbytky dřeva; připevněna pěti bronzovými hřebíčky, d. 39 mm, prům. 18,9 mm
- Hrot s objímkou – pravá strana u chodidla; hrot s jedním tupým koncem a druhým ostrým, d. 59 mm, průřez 5,5 mm x 6 mm; železná válcovitá objímka, délka 18 mm, pr. 21 mm
- Vzdálenost mezi oběma předměty 143 cm, celková délka předmětu asi 153 – 154 cm?

Další nálezy:

- 2 nože – fragmenty; délka asi 80 a 99 mm
- 2 ostruhy s bodcem
- Ploténka a přezka? Řemínku ostruhy

Literatura: Smetánka 2006, 158-169; Smetánka 2014, 136-137.

Praha-Michle (okr. Hlavní město Praha)

Nálezový kontext a: kostrové pohřebiště na Bohdalci

Kontext: Hrob

Hrob:

- Bez bližších informací

Artefakt: Meč (MPRM1)

- Bez bližších informací

Další nálezy:

- 2 Ostruhy
- 2 nádoby

Literatura: Soudská 1954, 23.

Nálezový kontext b

Kontext: Hrob

Hrob 4:

- Bez bližších informací

Artefakt: Kopí (KPRM1)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Tulej: okrouhlá?
- Poznámky: malé výstupky (křídélka?)
- Délka 308 mm

Další nálezy:

- 2 Ostruhy - 1) trn pět žeber osmihranný průřez, ploténky, 2) trn osmihranný průřez, ploténky
- 2 Hrnce - 1)světle okrový, jíl s pískem 2) značka na dně – kříž a 4 tečky v kruhu

Literatura: Sláma 1977, 111.

Roudnice (okr. Hradec Králové)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Nákončí pochvy meče (PMROU1)

- Lokace: Pod Habrem
- Polovina bronzového kování
- Rozměry: výška 38 mm

Literatura: Profantová – Štolba 2012.

Roudnice - Bezděkov (okr. Litoměřice)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Kopí (KBER1)

- Místo nálezu: neuvedeno
- Tulej: osmihranná
- Poznámky: tauzovaná výzdoba tuleje, kratší křídélka
- Rozměry: délka 38, 5 cm, tulej 10,4 cm, š. listu 3,6 cm

Literatura: Profantová 1998, 85-86; Zápotocký 1965, 228-229; Profantová 2011, 75.

Roztoky - Žalov (okr. Praha-západ)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Meč (MRO1)

- Typ: Y
- Poznámky: železná tauzie, damaskovaný nápis „(ABO)FECIT“ na jedné straně, složený geometrický znak na opačné straně, damaskovaný
- Rozměry: délka 834 mm, zástita 120 mm, rukojeť 88 mm

Další nálezy:

- 3 nádoby
- Náušnice – stříbrná, hrozničková
- Sekera

Literatura: Sláma 1977, 148; Košta – Hošek – Vopálenský – Kumpová 2018; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 235-236.

Semice (okr. Nymburk)

Kontext: Depot

- Poznámky: 2 skupiny nálezů: Semice-Hrádek a Semice, importy i domácí nálezy

Artefakt: Kopí (KSE1)

- Tulej: osmihranná
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 35 cm; tulej 11 cm, pr. Tuleje 3,8 cm

Další nálezy:

- Radlice – dýková radlice, štíhlá, úzká, část s laloky oválná neuzavřená
- 2 kosy
- 2 srpy
- 2 sekerky – 1) bradatice (11 cm), 2) moravský typ (20 cm)
- Nožík - kostěná střenka
- Postranice uzdy – východní typ (avarsko-slovanské prostředí)
- Nástroje s laloky – motyčky, otky?

Semice-Hrádek (skupina, ke které patří kopí):

- Radlice
- Kosa
- Srp
- Poškozená sekerka – moravský typ

Literatura: Beranová 1972; Profantová 1998, 85-86.

Stará Kouřim (okr. Kolín)

Nálezový kontext a

Kontext: Hrob

Hrob: 55

- Hrobová jáma: 440/270 x 160 x 118 cm
- Orientace: SZ-SV
- Datace: 1. polovina 9. stol
- Lokace: „U Libuše“, mezi vnitřní a střední skupinou opevnění hradiště
- Úprava: Kamenné obložení
- Poznámky: Kostra zetlelá

Artefakt 1: Meč (MSK1)

- Poloha artefaktu v hrobě: přiložený k levé straně předpokládané kostry
- Typ: H, Scramasax? – liší se délkou
- Asymetrický tvar, k jedné straně nasazený dlouhý plochý trn
- Poznámky: Stopy po dřevěné pochvě, nebyla nalezena rukojeť ani příčka (sekundární vlivy?, dřevěná?), silně porušen rzí, původně zavěšen řemením – čtyři exempláře kování
- Rozměry: délka 901 mm, trn 140 mm

Artefakt 1: Stříbrná tulejkovitá botka (KSK1)

- Korouhev?, dřevec?
- V mírně šikmé poloze v nohách – mezi tibiemi, směr k levému rameni
- Tulej nasazena na fasetovaný, válcovitý pískovcový kámen se zaobleným spodkem
- Pás tauzovaných trojúhelníků z olova
- Zlacené
- Zachované dřevo po ratišti/dřevci
- Rozměry: délka 155 mm, ústí 32 mm, délka spodku 28mm, tulej 86 mm, síla stříbrného plátu – 4 mm

Další nálezy: okrajový střípek, zlomky amorfního železa (Zásyp)

- Vědro (dřevěné)
- Dvě ostruhy – železné, párové s široce rozevřenými rameny, bodec
- Fragment železné přezky – silně porušeno rzí
- Plochý nůž – u meče (levý bok zesnulého), bez řapu, tři zlomky, otisk textilu, perličková výzdoba z bronzového plechu, š. 22 mm – vzhledem k délce válečný nůž

Literatura: Šolle 1959, 260; Hošek – Košta 2013, 10-15; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 125.

Nálezový kontext b

Kontext: Hrob

Hrob: 120

- Hrobová jáma: 265 x 330 x (65+21) cm a hrobka 225 x 160 (65+21) cm
- Orientace: Z-V
- Datace: 2. třetina 9. stol
- Lokace: „U Libuše“, mezi vnitřní a střední skupinou opevnění hradiště
- Úprava: Kamenné obložení
- Poznámky: kostra nezachována, mladší jedinec – výskyt lahve

Artefakt: Mečík (MSK2)

- Poloha artefaktu v hrobě: pravá strana u nohy
- Typ: H?, analogie se staršími meči

- Poznámky: symetricky zakřivený hrot, plochý trn, zakončen knoflíkovitým jednoduchým terčikem, celookelový, rukojeť asi kostěná, zbytky dřevěné pochvy, připevněn zlacenými přezkami k pasu, nošen na pravé straně – železné přezky s třmínkovou průvlečku (plátované zlaceným stříbrným plechem, zdobený tlačenu výzdobou), jazykovité nákončí, dvoubřítý s asymetrickým hrotem a trnem, damaskovaný
- Rozměry: délka 576 mm, rukojeť 99 mm

Další nálezy:

- Vědérko – celokovové (železné), malé
- Láhev vejčitého tvaru – ploché dno, široce nálevkovitě rozevřené hrdlo, pásek nízké vlnice, pásek rýh, hrdlo obtočeno na kruhu, červenohnědě pálený – slídnatý, výška 131 mm
- Železné přezky - s třmínkovou průvlečku, plátované zlaceným stříbrným plechem, zdobený tlačenu výzdobou; jazykovité nákončí, výzdoba tlačená
- Ostruhy – karolinského rázu, parabolická ramena, kratší bodec, zlacená folie ze stříbra na bodci i ramenech – tlačená výzdoba, též na přezkách k ostruhám
- Čakan – s vějířovitě rozšířeným ostřím a kulovitým týlem, železný, plátovaný stříbrem, zbytky po dřevu z topůrka, ostří zdobeno prolamovaným ornamentem, ostří chráněno tenkým stříbrným páskem
- Nůž – zasunut do stříbrné, slabě zlacené pochvy

Literatura: Šolle 1959, 269-270; Košta – Hošek 2012; Hošek – Košta 2013, 15-24; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 126 - 127.

Nálezový kontext c

Kontext: Hrob

Hrob: „Hrob bojovníka“

- Lokace: před hradbami
- Bez dalších informací

Artefakt: Kopí (KSK2)

- Poloha artefaktu v hrobě: neuvedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: fragmentárně zachované – bez špičky, listovité kopí, masivní tulejka s pozůstatky dřeva
- Rozměry: délka 130 mm, tulej 30 mm

Další nálezy:

- Láhev – válcovitě žebrované hrdlo s vytaženým okrajem, červeně pálena, podhrdlí – pásy protisměrného hřebenového vpichu, pásy vlnic a pás rýh

- Sekerka – železná s vějířovitým ostřím a s rozšířeným týlním otvorem čtvercovým
 - Železné zlomky 2 ostruh s kratším kuželovitým bodcem, ramena se zaoblenou destičkou s nýty
 - Železná přezka – oválná, silně zrezivělá
 - Další zlomky fčně nejasné
- Literatura:** Šolle 1959, 276.

Stříbro (okres Tachov)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt 1: Nákončí pochvy meče (PMST1)

- Bronzové, lité
- Typ U
- Prolamované s diamantovým motivem
- Rozměry: výška 35 mm, šířka 37 mm, tloušťka 11 mm, váha 9,28g

Artefakt 2: Nákončí pochvy meče (PMST2)

- Bronzové
- Typ U
- Prolamované
- Zadní část kování odlomena
- Rozměry: šířka 32 mm, výška 53 mm, tloušťka 14 mm, hmotnost 10,58 g

Literatura: Čechura 2017.

Strahov (okr. Tachov)

Kontext: Bez kontextu

Artefakt: Nákončí pochvy meče (PMSTR1)

- Bronzové nákončí
- Typ U
- Výzdoba lilií
- Rozměry: šířka 34 mm, výška 44 mm, tloušťka 13 mm, hmotnost 13,69 mm

Literatura: Čechura 2017.

Trutnov (okr. Trutnov)

Kontext: NN?

Artefakt: Meč (MTRU1)

- Typ: neuvedeno
- Poznámky: 2. polovina 12. – 1. polovina 13. století
- Rozměry: délka 900 mm, zástita 212 mm

Literatura: Hošek – Košta – Žákovský 2019, 258 – 259.

Zaříčany (okr. Kutná Hora)**Kontext:** Bez kontextu**Artefakt: Kopí (KZA1)**

- Místo nálezů: „Ve vlčích jamách“ nebo „Na stezkách“
- Tulej: okrouhlá?
- Poznámky: žádné
- Rozměry: délka 25 cm, š. 3,5 cm, tulej 8 cm

Literatura: Čermák – Píč 1919; Bubeník 1997, 77.**Zlovědice (okr. Louny)****Kontext:** Bez kontextu**Artefakt: Kopí 1. (KZL1)**

- Místo nálezů: nevedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: Listovitý hrot kopí – kosočtverečný střechovitě zesílený, silně poškozená tulej
- Rozměry: délka 19,3 cm, d. tulejky 3 cm, obvod tulejky 1,5 cm, š. listu 4,1 cm

Artefakt: Kopí 2. (KZL2)

- Místo nálezů: nevedeno
- Tulej: okrouhlá
- Poznámky: silně poškozený štíhlý hrot, dlouhá tulej s otvorem pro nýt, střechovitě zesílený list
- Rozměry: délka 26 cm, d. tulejky 12 cm, průměr tulejky 2,5 cm, š. listu 3 cm

Literatura: Bubeník 1988, 164.**Žatec (okr. Louny)****Kontext:** Hrob**Hrob: 4**

- Lokace: Ulice bratří Čapků
- Orientace: Z-V
- Poznámky: na lokalitě další 3 hroby – muž, žena, dítě
- Bez dalších informací

Artefakt: Meč (MŽA1)

- Poloha artefaktu v hrobě: nevedeno
- Typ: X
- Poznámky: rukojeť rozlomena, na zkorodované části zbytky dřeva (dub) – pochva; damasek?

- Rozměry: délka 930 mm; rukojeť 108 mm, záštita 116 mm

Další nálezy:

- Vědérko – napravo od hrobové jámy, zvláštní zahloubení v polovině výšky kostry
- 2 sekery – bradatice
- Okutí vědérka - zlomek obruče, ataš (uvnitř stopy dřeva)
- 2 ostruhy – zlomky, dlouhé bodce
- Nožík – část, trn a hrot odlomeny
- „Ovčácké“ nůžky – polovina
- Šipka – zlomek, s trnem
- 2 přezky – oválné, železné
- 3 štítkovitá železná kování
- (Šipka, přezky a železná kování – nezjištěny)

Literatura: Bubeník 1988, 234; Hošek – Košta – Žákovský 2019, 272-273